

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra finančního práva a národního hospodářství

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Daňová úprava daně z příjmů a daně z přidané hodnoty
v insolvenčním řízení zejména z pohledu věřitele

Ing. Markéta Skočná

Plzeň 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Ing. Markéta SKOČNÁ
Osobní číslo:	R16M0241P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Daňová úprava daně z příjmů a daně z přidané hodnoty v insolvenčním řízení zejména z pohledu věřitele
Zadávací katedra:	Katedra finančního práva a národního hospodářství

Zásady pro vypracování

1. Insolvenční řízení a přihlášky pohledávek věřitelů do insolvenčního řízení
2. Opravné položky k pohledávkám po splatnosti
3. Odpis pohledávek a jejich daňová účinnost
1. Oprava výše DPH u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení
5. Vybraná judikatura

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

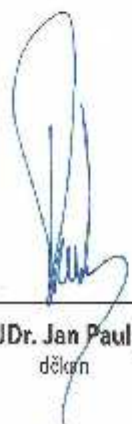
Seznam doporučené literatury:

- BRANDTJS, Tomáš; DRÁBOVÁ, Milena et al. Zákon o dani z přidané hodnoty: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-569-7.
- KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-932-9.
- PELC, Vladimír. Zákon o daních z příjmů. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-517-6.
- SVOBODOVÁ, Jaroslava. Inventarizace: praktický průvodce. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-783-6.
- VALOUCH, Petr. Účetní a daňové odpisy 2012. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4114-7.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Josef Nocar**
Katedra finančního práva a národního hospodářství

Datum zadání diplomové práce: **19. listopadu 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2020**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Petra Smržová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 15. července 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2020

Ing. Markéta Skočná

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce Ing. Josefu Nocarovi za cenné rady, připomínky a ochotu kdykoli práci a vybrané téma konzultovat.

Seznam použitých zkratk

a násl.	a následující
č. j.	číslo jednací
DPH	daň z přidané hodnoty
exekuční řád	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
GFŘ	Generální finanční ředitelství
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů
Listina	usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
OP	opravná položka
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
o. z.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
sp. zn.	spisová značka
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
zákon o rezervách	zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
ZoÚ	zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
ZDP	zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod	1
1 Teoretické vymezení insolvenčního řízení.....	3
1.1 Základní pojem insolvenčního řízení - úpadek	3
1.2 Způsoby řešení úpadku.....	4
1.2.1 Konkurs	4
1.2.2 Reorganizace	7
1.2.3 Oddlužení	9
1.3 Zásady insolvenčního řízení.....	10
1.4 Subjekty insolvenčního řízení	11
1.5 Věřitelé a uplatňování pohledávek do insolvenčního řízení	12
2 Insolvenční řízení ve vztahu k dani z příjmů u věřitele	16
2.1 Opravné položky k pohledávkám po splatnosti	16
2.1.1 Daňové řešení opravných položek k pohledávkám.....	18
2.1.2 Insolvenční řízení a tvorba opravných položek.....	26
2.2 Odpis pohledávek	30
2.2.1 Odpis pohledávek a jejich daňová účinnost	31
2.2.2 Insolvenční řízení a odpis pohledávek	33
2.3 Účetní a daňové souvislosti u věřitele ve vztahu k dani z příjmů a k insolvenčnímu řízení	34
3 Insolvenční řízení ve vztahu k dani z přidané hodnoty u věřitele	47
3.1 Oprava výše DPH u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení	48
3.1.1 Podmínky opravy výše daně podle právní úpravy účinné do 31. 3. 2019	48
3.1.2 Podmínky opravy výše daně podle právní úpravy účinné od 1. 4. 2019.. ..	52
3.2 Účetní a daňové souvislosti u věřitele ve vztahu k dani z přidané hodnoty a k insolvenčnímu řízení	56
4 Vybraná judikatura	61
4.1 Vývoj výkladů právní úpravy opravy výše DPH	61

4.2	Judikatura k postavení pohledávky státu v insolvenčním řízení	65
4.3	Zrušení registrace plátce v průběhu insolvenčního řízení	67
	Závěr.....	69
	Cizojazyčné resumé.....	72
	Seznam literatury.....	73
	Seznam tabulek.....	79
	Přílohy	80

Úvod

Téma mé diplomové práce jsem si vybrala vzhledem k mému profesnímu zaměření. Ve své účetní a daňové praxi často musím řešit nezaplacené pohledávky odběratelů v insolvenční a nejen v ní. Mnoho témat zpracovaných ve věci insolvenčního řízení ve spojení s daňovou úpravou je zpracováno z pohledu dlužníka či insolvenčního správce. Přitom otázka zdanění u věřitele, který má pohledávky za dlužníky v insolvenčním řízení, je neméně důležitá. Právní úprava ukládá věřiteli určité účetní a daňové povinnosti v souvislosti s těmito pohledávkami, v jiných případech umožňuje věřiteli jistou daňovou optimalizaci, protože pohledávka po splatnosti za dlužníkem bývá u věřitele účtujícího v podvojném účetnictví již řádně zdaněná.

Cílem mé práce je přispět ke komplexnějšímu pohledu na problematiku daňového řešení pohledávek po splatnosti za dlužníky v insolvenčním řízení z pohledu věřitele. Jde podle mého názoru o téma zpracované dosud útržkovitě, více se autoři zabývají daňovým řešením insolvenčního řízení z pohledu druhé strany, dlužníka. Problematika daňového řešení u věřitele je upravena v několika právních předpisech. Jde o téma mezioborové, věřitel se pro správné řešení pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení musí orientovat v právní úpravě insolvenčního řízení, v daňové úpravě hned několika daní a v právní úpravě účetnictví. Mezi klíčové metody, které použiji ve své práci, řadím metodu analýzy a syntézy.

Pro naplnění cíle práce je důležité nejdříve vymezit insolvenční řízení jako takové, otázku uplatnění pohledávek do insolvenčního řízení, dále problematiku promlčení pohledávek, jelikož tato otázka úzce souvisí s jejich daňovým řešením.

U daně z příjmů se budu věnovat otázce opravných položek zejména podle zákona o rezervách¹. Tento zákon umožňuje věřiteli, který má přihlášenou pohledávku do insolvenčního řízení dlužníka, tvořit zákonné opravné položky až do výše 100 % jejich rozvahové hodnoty. Problematika opravných položek úzce souvisí s inventarizací pohledávek, jejich tvorba ovlivňuje hospodářský výsledek účetní jednotky a zákonné opravné položky se vykazují ve zvláštním oddíle

¹ Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů ve znění pozdějších předpisů.

daňového priznání daně z příjmů. Tvorba účetních opravných položek je u účetní jednotky nutná, jelikož neúčtování o účetních opravných položkách může vést k porušení § 7 zákona o účetnictví (dále jen „ZoÚ“) ², tedy že sestavená účetní závěrka nepodává věrný obraz předmětu účetnictví a finanční situace dané účetní jednotky. Zákon o rezervách doznal za posledních několik let jistých změn, především právě v možnosti maximální procentní výše tvorby opravné položky. Účetní jednotka tak i k dnešnímu dni může evidovat v účetnictví různé pohledávky vzniklé za různých účinností zákona o rezervách, jejich inventarizace vyžaduje tedy jistou dávku opatrnosti a odbornosti. S tvorbou opravných položek souvisí odpis pohledávek a daňová účinnost tohoto odpisu. Daňovou účinnost odpisu pohledávek přihlášených do insolvenčního řízení řeší § 24 odst. 2 písm. y) zákona o daních z příjmů (dále jen „ZDP“) ³.

Co se týče daně z přidané hodnoty (dále jen „DPH“), existuje ustanovení, které umožňuje věřiteli, plátcí DPH, využít institutu opravy výše daně, resp. základu daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. Od počátku účinnosti ustanovení tohoto institutu, tedy od dubna 2011, provází opravu výše DPH určité problémy řešené v mnoha soudních sporech. Na základě judikatury se toto ustanovení několikrát měnilo, aby bylo postaveno najisto, kterých pohledávek se tento institut týká. Novela zákona o DPH ⁴ s účinností od 1. 4. 2019 zrušila dokonce § 44 (oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení), aby se úprava pohledávek za dlužníky zcela změnila a byla řešena v rámci nového § 46 a násl. zákona o DPH ⁵, ve kterém zákonodárce rozšířil možnosti oprav základů daně i v dalších případech nezaplacení zdanitelného plnění. K § 44 zákona o DPH bylo vydáno několik soudních rozhodnutí řešících spor mezi výkladem a praxí finanční správy a výkladem a postupy insolvenčních správců. Těmito rozpory se budu zabývat v samostatné kapitole.

² Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů.

³ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Zákon č. 80/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

⁵ Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty ve znění pozdějších předpisů.

1 Teoretické vymezení insolvenčního řízení

Insolvenční řízení je upraveno v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který nahradil od 1. 1. 2008 zákon o konkursu a vyrovnání⁶. Insolvenční zákon (dále jen „InsZ“) ve svém § 1 definuje insolvenční řízení jako „a) řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů a b) oddlužení dlužníka“⁷. InsZ je především procesním předpisem, ale řada jeho ustanovení má hmotně právní povahu⁸.

Insolvenční řízení je kolektivním postupem věřitelů vůči stejnému dlužníkovi a nahrazuje tak individuální postup každého věřitele, který by se v případě nezaplacené splatné pohledávky za účelem jejího vymáhání obrátil na obecný soud dlužníka. Tento postup by se skládal z nalézacího soudního řízení a z řízení vykonávacího podle o. s. ř. nebo exekučního řádu. Insolvenční řízení je považováno za zvláštní druh civilního procesu.

1.1 Základní pojem insolvenčního řízení - úpadek

Insolvenční řízení lze vést jen ohledně dlužníka, který je v úpadku. Úpadek dlužníka, který je předmětem úpravy insolvenčního zákona, je definován jako hmotně právní stav, kdy má dlužník více věřitelů a není schopen plnit své peněžité závazky, které jsou po splatnosti déle než 30 dnů. Zákon tento stav označuje jako platební neschopnost⁹. Dále zákon v § 3 odst. 2 InsZ upřesňuje definici úpadku, když stanoví vyvratitelnou domněnku, ve kterých případech dlužník není schopen plnit své peněžité závazky¹⁰. Jde o případy:

- dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- dlužník neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo

⁶ Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

⁷ § 1 InsZ.

⁸ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-299-8, s. 201.

⁹ § 3 odst. 1 InsZ.

¹⁰ Na dlužníka přechází povinnost tvrzení a důkazní o opaku, že tedy je schopen uhradit své splatné závazky.

- není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- dlužník nesplnil svou povinnost předložit seznam majetku a seznam závazků uloženou mu insolvenčním soudem ¹¹.

Výše uvedený stav musí být v rámci insolvenčního řízení osvědčen. Existence více věřitelů je třeba osvědčit zvlášť ¹². V ustanovení § 3 odst. 3 InsZ je uveden předpoklad schopnosti dlužníka plnit své peněžité závazky v případě dlužníka, který je podnikatelem a vede účetnictví. Odst. 4 stejného ustanovení definuje další úpadek, a to předlužení, které může nastat jen u dlužníka, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou podnikatelem. Takový dlužník je předlužen, má-li více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.

Hrozící úpadek dlužníka je stav, kdy dlužník ve stavu úpadku zatím není, ale se zřetelem ke všem okolnostem to důvodně předpokládat lze ¹³. Dlužník ale chce svým aktivním jednáním zabránit skutečnému úpadku, ať už pomocí sanačních opatření dle InsZ nebo zvláštním způsobem řešení úpadku – reorganizací.

1.2 Způsoby řešení úpadku

Insolvenční zákon zná likvidační a sanační způsoby řešení úpadku nebo hrozícího úpadku. Likvidačními způsoby jsou konkurs a řešení úpadku finančních institucí, sanačními způsoby jsou reorganizace a oddlužení.

1.2.1 Konkurs

Základním likvidačním způsobem řešení úpadku je konkurs, který spočívá v tom, že zjištěné pohledávky věřitelů jsou zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty. Neuspokojené pohledávky a jejich části, pokud

¹¹ § 104 odst. 1 InsZ a § 128 odst. InsZ.

¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 29 NSČR 21/2010. V jiném rozhodnutí Nejvyšší soud interpretuje, že musí jít nejméně o dva věřitele (Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2010, sp. zn. 29 NSČR 1/2008 nebo ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. 29 NSČR 52/2011).

¹³ § 3 odst. 5 InsZ.

nestanoví zákon jinak, nezanikají¹⁴. O prohlášení konkursu rozhoduje insolvenční soud podle § 148 odst. 1 InsZ nebo § 149 odst. 1 InsZ. Prohlášení konkursu má své hmotně právní i procesní účinky. Dlužník je v první řadě omezen ve svých jednáních, když § 246 odst. InsZ stanoví, že prohlášením konkursu přechází ex lege oprávnění nakládat s majetkovou podstatou na insolvenčního správce, včetně výkonu práv a plnění povinností souvisejících s majetkovou podstatou dlužníka. Pro účely této práce zdůrazňuji, že od této chvíle insolvenční správce vede účetnictví a plní veškeré daňové povinnosti dlužníka. Následující odstavce ustanovení § 246 InsZ řeší účinky jednání dlužníka, který nakládá s majetkovou podstatou i po prohlášení konkursu, nebo účinky jednání, kterým odmítne zvětšení majetkové podstaty bez souhlasu insolvenčního správce.

Dalším hmotně právním účinkem prohlášení konkursu je to, že pokud jde o dlužníka právnickou osobu, která je před podáním insolvenčního návrhu v likvidaci, prohlášením konkursu se přerušuje dle § 245 odst. 2 InsZ likvidace této právnické osoby, končí nucená správa a zaniká nařízené předběžné opatření, pokud insolvenční soud nerozhodne jinak. Prohlášením konkursu dochází ex lege ke splatnosti dosud nesplatných pohledávek proti dlužníkovi, pokud zákon nestanoví jinak¹⁵.

Důležitým procesním účinkem prohlášení konkursu z hlediska této práce je ustanovení § 248 InsZ, které ve svém prvním odstavci stanoví, že od této skutečnosti mohou věřitelé dlužníka svá práva uplatnit jen způsobem a za podmínek stanovených zákonem, tedy v první řadě přihláškou pohledávky. To platí i pro ty věřitele, kteří nejsou účastníky insolvenčního řízení, např. z důvodu, že přihlášku pohledávky podali opožděně nebo vůbec. Věřitelé tedy nemohou uplatnit své právo vůči dlužníkovi žalobou¹⁶. Dále se prohlášením konkursu ex lege přerušují soudní a rozhodčí řízení týkající se majetkové podstaty, ve kterých je dlužník účastníkem za podmínek v § 263 a násl. InsZ. Po prohlášení konkursu je povinností insolvenčního správce pořídit soupis majetkové podstaty a seznam přihlášených pohledávek. Poté insolvenční správce sestaví zprávu o hospodářské situaci dlužníka ke dni prohlášení konkursu dle § 281 InsZ a předloží ji

¹⁴ § 244 InsZ.

¹⁵ § 250 InsZ.

¹⁶ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-299-8, str. 288.

insolvenčnímu soudu. Zprávu projedná schůze věřitelů, její závěr slouží jako doporučení insolvenčnímu správci pro jeho další postup v insolvenčním řízení.

Cílem konkursu je uspokojení pohledávek věřitelů, a to zpeněžením majetkové podstaty. Co se rozumí zpeněžením majetkové podstaty, stanoví § 283 InsZ. Taxativně v § 286 InsZ jsou uvedeny způsoby zpeněžení majetkové podstaty: veřejná dražba podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, dalším způsobem je prodej movitých a nemovitých věcí podle o. s. ř. o výkonu rozhodnutí, prodej majetku mimo dražbu a dražba provedená soudním exekutorem podle exekučního řádu. Zpeněžit majetkovou podstatu může insolvenční správce nejdříve po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu, nejdříve ale po první schůzi věřitelů, pokud nejde o věci bezprostředně ohrožené zkázou nebo znehodnocením. Zpeněžením majetkové podstaty zanikají účinky nařízení výkonu rozhodnutí, exekuce a další účinky dle § 285 InsZ. Po zpeněžení majetkové podstaty je třeba rozhodnout o nakládání s výtěžkem zpeněžení. Do doby vydání rozvrhového usnesení se z tohoto výtěžku nejprve hradí pohledávky za majetkovou podstatou, pohledávky jim na roveň postavené a náklady související se správou majetkové podstaty. O průběhu tohoto zpeněžení podává insolvenční správce dílčí zprávy insolvenčnímu soudu a věřitelskému výboru. Lze ale i na návrh insolvenčního správce povolit částečný rozvrh pohledávek za podmínek § 301 InsZ. Ostatní pohledávky se uspokojují až po právní moci usnesení soudu o rozvrhu, kterému předchází konečná zpráva. Tu předkládá insolvenční správce insolvenčnímu soudu k přezkoumání. V ní je vyčíslena částka k rozdělení mezi věřitele, dále jsou ve zprávě označeni věřitelé spolu s údajem o výši jejich podílů na částce k rozdělení. Insolvenční soud ji zveřejní v insolvenčním rejstříku vyhláškou s tím, že lze proti ní podat námitky. Po vypořádání námitek v ústním jednání insolvenční soud schválí konečnou zprávu a po právní moci rozhodnutí předloží insolvenční správce návrh rozvrhového usnesení insolvenčnímu soudu. Po jeho přezkoumání vydá soud rozvrhové usnesení, podle kterého jsou věřitelé poměrně uspokojeni. Po splnění rozvrhového usnesení rozhodne soud o zrušení konkursu¹⁷. Pokud v důsledku tohoto zrušení dojde následně i ke zrušení a zániku dlužníka¹⁸, právnické osoby bez právního

¹⁷ § 308 odst. 1 písm. c) InsZ.

¹⁸ § 173 odst. 2 o. z.

nástupce, neuspokojené pohledávky a jejich neuspokojené části zanikají. Pro věřitele to prakticky znamená neuspokojenou pohledávku nebo její část odepsat.

1.2.2 Reorganizace

Sanačním způsobem řešení úpadku je reorganizace, kterou doprovází řada podmínek. Jsou jimi i podmínky nijak nedefinované přímo v zákoně, podmínky čistě ekonomické povahy. Spojuje je ale jedno – ozdravění ekonomické situace dlužníka s tím, že dlužník je schopen pokračovat ve své podnikatelské činnosti, což může být ve svém důsledku výhodné i pro věřitele. Pohledávky věřitelů jsou uspokojovány zpravidla postupně podle schváleného reorganizačního plánu.

Podmínkami uvedenými v § 316 InsZ jsou, že reorganizace je přípustná u dlužníka, který je podnikatelem a jehož celkový roční úhrn čistého obratu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu dosáhl alespoň 50 mil. Kč, anebo zaměstnává alespoň 50 zaměstnanců v pracovním poměru. Reorganizace naopak není přípustná u právnické osoby v likvidaci, u dlužníka, který je obchodníkem s cennými papíry anebo u dlužníka s oprávněním ke komoditnímu obchodování. Pokud dlužník nesplňuje kritéria pro řešení úpadku reorganizací, lze řešení úpadku reorganizací předjednat s věřiteli, když spolu s insolvenčním návrhem předloží dlužník insolvenčnímu soudu reorganizační plán přijatý alespoň polovinou všech zajištěných věřitelů počítanou dle výše jejich pohledávek a alespoň polovinou všech nezajištěných věřitelů podle výše pohledávek¹⁹. Návrh na povolení reorganizace může podat dlužník nebo přihlášený věřitel. Je přitom třeba naplnit i materiální hledisko návrhu, a to je dobrá víra navrhovatele, že jsou nebo budou splněny všechny podmínky pro schválení reorganizačního plánu. V § 318 InsZ jsou stanoveny lhůty pro podání návrhu na povolení reorganizace s tím, že opožděně podaný návrh insolvenční soud odmítne.

Kromě obecných náležitostí podání musí návrh na povolení reorganizace obsahovat náležitosti dle § 319 InsZ, kterými jsou označení dlužníka a osob, které jsou oprávněny za něj jednat, návrh dlužníka musí obsahovat údaje o kapitálové struktuře a majetku osob, které dlužníka ovládají anebo které s ním tvoří koncern, a to včetně údajů o případném jejich insolvenčním řízení, a hlavně každý návrh

¹⁹ § 316 odst. 5 InsZ.

musí obsahovat údaj o způsobu navrhované reorganizace, který ale není závazný ani pro dlužníka, ani jiné osoby. Přílohou návrhu je seznam majetku a seznam závazků. Návrh lze vzít zpět až do rozhodnutí insolvenčního soudu o něm. Návrh podaný věřitelem musí dle § 323 InsZ odsouhlasit schůze věřitelů.

Oproti konkursu dispoziční práva týkající se majetkové podstaty zůstávají dlužníkovi, ale s určitými omezeními. Dlužník se musí zdržet těch právních jednání, které by měly za následek zmaření či ohrožení způsobů reorganizace uvedených v návrhu. Insolvenční soud povoluje reorganizaci rozhodnutím, a to v souladu s primární vůlí věřitelů²⁰, do tří měsíců od rozhodnutí o úpadku, pokud nejde o případ předjednané reorganizace podle § 316 odst. 5 InsZ. Rozhodnutí o povolení reorganizace kromě výroku o tomto povolení obsahuje i ustanovení insolvenčního správce a výzvu vůči dlužníkovi k předložení reorganizačního plánu ve lhůtě 120 dnů, informaci o podmínkách předložení reorganizačního plánu jinými osobami a případně i výrok o jiných opatřeních týkajících se majetkové podstaty. Právní mocí rozhodnutí o povolení reorganizace končí omezení dispozic dlužníka z dosavadního průběhu insolvenčního řízení. Nicméně významná nakládání s majetkovou podstatou podle § 330 odst. 2 a odst. 3 InsZ činí dlužník se souhlasem věřitelského výboru.

Reorganizace pak probíhá v souladu se schváleným reorganizačním plánem prostřednictvím opatření uvedených v § 341 odst. InsZ, které lze kombinovat. Reorganizační plán je základním dokumentem reorganizace, ve kterém se vymezuje právní postavení jednak dlužníka samotného, tak i věřitelů, protože plán obsahuje mj. rozdělení věřitelů do skupin a dále určuje způsob nakládání s jejich pohledávkami. Dále reorganizační plán obsahuje určení způsobu reorganizace, opatření k plnění plánu, údaje o dalším provozu podniku dlužníka, údaje o vlivu na zaměstnanost v podniku, údaje o osobách, které se budou podílet na financování reorganizačního plánu nebo které převezmou dlužníkovy závazky a údaje o případných závazcích dlužníka po skončení reorganizace²¹. Pro účely této práce bych ráda zdůraznila, že v reorganizačním plánu musí být uvedeno, o kolik se pohledávka věřitele snižuje, jelikož to má následně dopady do zdanění u věřitele. Reorganizační plán přijímá schůze věřitelů, která je svolána jen pro tento

²⁰ HÁSOVÁ, Jiřina. *Insolvenční zákon: komentář*. 3. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-691-3, s. 1236. Věřitelé tak mohou rozhodnout o způsobu řešení úpadku reorganizací, i když dlužník nebo soud mají jiný názor.

²¹ § 340 InsZ.

účel, schvaluje ho insolvenční soud za splnění podmínek v § 348 InsZ. Právní mocí rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu nastává jeho účinnost. Tímto okamžikem je oprávněn nakládat s majetkovou podstatou dlužník a nastávají další účinky uvedené v § 353 InsZ. Insolvenční správce vykonává dohled nad činností dlužníka, věřitelský výbor kontroluje provádění reorganizačního plánu.

Účinností reorganizačního plánu zanikají práva všech věřitelů vůči dlužníkovi, a to i těch věřitelů, kteří nepřihlásili do insolvenčního řízení svou pohledávku, protože dosavadní práva jsou nahrazena těmi uvedenými v reorganizačním plánu. Dále zanikají práva třetích osob k majetku, který je součástí majetkové podstaty, jsou opět nahrazeny právy osob uvedených v reorganizačním plánu. Nemění se ale práva věřitelů vůči spoludlužníkům a ručitelům dlužníka. Pokud věřitel má vůči dlužníku pohledávku, která se ale v insolvenčním řízení podle § 170 InsZ neuspokojuje, přijetím reorganizačního plánu tato pohledávka zaniká, což má opět dopad do zdanění věřitele. Po účinnosti reorganizačního plánu lze proti dlužníkovi nařídit a provést výkon rozhodnutí nebo exekuci k vymožení pohledávky, která je obsažena v reorganizačním plánu. Reorganizace končí právní mocí rozhodnutí o splnění reorganizačního plánu. Nicméně insolvenční soud může rozhodnout o zrušení svého rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu dle § 362 InsZ, nebo může rozhodnout o přeměně reorganizace v konkurs podle podmínek uvedených v § 363 InsZ.

1.2.3 Oddlužení

Oddlužení je určeno jako způsob řešení úpadku dlužníka pro nepodnikatelské právnické osoby a pro fyzické osoby bez dluhů z podnikání. Zákonodárce nabízí dlužníkovi možnost zbavit se části svých dluhů a umožnit poctivému dlužníku začít znovu. Řešit úpadek oddlužením lze pouze na návrh, který je oprávněn podat jen dlužník. Tento návrh musí dlužník podat spolu s insolvenčním návrhem. Sepsat a podat návrh na povolení oddlužení za dlužníka mohou advokát, notář, soudní exekutor, insolvenční správce nebo tzv. akreditovaná osoba podle § 390a odst. 1 písm. b) InsZ. Náležitosti návrhu obsahuje § 391 a § 392 InsZ.

Zákon zná dva způsoby provedení oddlužení, a to zpeněžení majetkové podstaty a plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. V

prvním případě se postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení majetkové podstaty v konkursu. Tato forma oddlužení je splněna po obdržení zprávy insolvenčního správce o splnění rozvrhového usnesení a splnění všech povinností dlužníka určené mu v rozhodnutí o schválení oddlužení²². V druhém případě je dlužník povinen vydat insolvenčnímu správci majetek, který náleží do majetkové podstaty ke zpeněžení obdobně jako u konkursu, a zároveň je povinen do doby podání zprávy o splnění oddlužení splácet nezajištěným věřitelům měsíčně částku ze svých příjmů v tom rozsahu, v jakém mohou být uspokojeny přednostní pohledávky při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci. Tato forma oddlužení je splněna, pokud dlužník splatil nezajištěným věřitelům jejich pohledávky v plné výši, v době 3 let od schválení oddlužení splatil nezajištěným věřitelům alespoň 60 % jejich pohledávek, nebo po dobu 5 let od schválení oddlužení splatil nezajištěným věřitelům alespoň 30 % jejich pohledávek s tím, že jinak neporušil povinnost vynaložit veškeré úsilí k plnému uspokojení pohledávek svých věřitelů. Rozhodnutí o splnění oddlužení spojí insolvenční soud i s rozhodnutím o osvobození od placení pohledávek, které byly zahrnuty do oddlužení, a to v rozsahu, ve kterém nebyly uspokojeny. Stejně účinky nastanou i u těch pohledávek, které věřitel nepřihlásil do insolvenčního řízení²³.

1.3 Zásady insolvenčního řízení

Kromě ústavních zásad společných pro všechny druhy civilního procesu²⁴ platí pro insolvenční řízení jako zvláštní druh civilního řízení také zvláštní zásady. Některé z nich jsou *expressis verbis* uvedeny v ustanovení § 5 InsZ.

V písm. a) tohoto ustanovení je uvedena zásada spravedlivého, rychlého, hospodárneho a efektivního vedení insolvenčního řízení, které má vést k maximalizaci uspokojení věřitelů tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedobrovolně zvýhodněn. Tato zásada zavazuje nejen samotný insolvenční soud, ale i další účastníky insolvenčního řízení.

Zásada uvedená v písm. b) je specifická zásada rovnosti věřitelů. Obecně v rámci hmotného i procesního práva jsou si věřitelé rovni, ale rovni tak, jaké

²² § 412a odst. 2 InsZ.

²³ § 414 InsZ.

²⁴ Např. nezávislost a nestrannost soudu, právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, kontradiktornost řízení, veřejnost a ústnost řízení uvedené v Ústavě a Listině.

rovné postavení jim insolvenční zákon přiznává. Pak mají i v rámci stejného nebo obdobného postavení ex lege rovné možnosti v insolvenčním řízení. Insolvenční zákon tak věřitele rozděluje do určitých skupin podle specifických parametrů jejich pohledávek, které jsou dány okolnostmi jejich vzniku a způsobem zajištění²⁵. Nelze si ale nepovšimnout snahy samotného státu upřednostnit svou daňovou pohledávku v insolvenčním řízení²⁶.

Další zásadou provázející insolvenční řízení je zásada ochrany práv nabytých v dobré víře, která chrání věřitele dlužníka, který nabyl svého práva před zahájením insolvenčního řízení v dobré víře, aby toto jeho právo, nestanoví-li insolvenční zákon jinak, nebylo omezeno rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce. Omezení takového práva by mělo být zcela výjimečným případem. Poslední výslovně uvedenou zásadou v § 5 InsZ je zásada zákonného omezení smluvní volnosti věřitelů, která věřitelům v rámci insolvenčního řízení ukládá povinnost zdržet se jednání, které směřuje k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, jinak jen tehdy, dovoluje-li to zákon.

1.4 Subjekty insolvenčního řízení

Výčet procesních subjektů insolvenčního řízení je taxativně uveden v § 9 InsZ. Jsou jimi insolvenční soud, dlužník, věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku, insolvenční správce, státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu, a likvidátor dlužníka. V § 14 InsZ jsou definováni účastníci insolvenčního řízení. Těmi jsou dlužník a věřitelé, kteří vůči dlužníku uplatňují svá práva. Definice účastníků podle o. s. ř. nebo podle zákona o zvláštních řízení soudních se nepoužije, insolvenční řízení je v tomto směru autonomní a samostatně definuje účastníky pro toto řízení.

Insolvenční soud je základním subjektem řízení s nadřazeným postavením, jelikož vydává rozhodnutí v insolvenčním řízení a průběžně vykonává dohled nad

²⁵ HÁSOVÁ, Jiřina. *Insolvenční zákon: komentář*. 3. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-691-3, s. 47.

²⁶ Např. nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 48/06 nebo judikatura k § 44 zákona o DPH ve znění účinném do 31. 3. 2019 v kapitole 4 této práce.

ostatními procesními subjekty řízení²⁷. Je jím věcně a místně příslušný krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud dlužníka.

Dalším důležitým subjektem insolvenčního řízení je insolvenční správce. Insolvenční správce má samostatné postavení v řízení, nezastupuje žádného z účastníků řízení, dlužníka ani věřitele. Ustanovuje ho ze seznamu insolvenčních správců vedeným Ministerstvem spravedlnosti svým rozhodnutím insolvenční soud. Insolvenční správce je soudu za výkon své funkce odpovědný. Insolvenční správce je povinen při výkonu své činnosti postupovat s odbornou péčí a svědomitě s cílem uspokojit věřitele v co nejvyšší míře. Spolupracuje se soudem a věřitelskými orgány, vůči kterým má informační povinnost ve formě písemné zprávy. Insolvenční správce podle § 40 InsZ jedná svým jménem na účet dlužníka, pokud na něho přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou. K tomu dochází v případě řešení úpadku konkursem prohlášením konkursu²⁸. Orgány veřejné správy jsou povinny poskytnout insolvenčnímu správci na jeho písemnou žádost součinnost. Tato součinnost spočívá v tom, že tyto orgány poskytnou insolvenčnímu správci veškeré údaje o majetku dlužníka a další údaje nutné pro výkon správy, jako by je poskytly přímo dlužníku. Insolvenční správce může být za zákonem stanovených podmínek odvolán či zproštěn. Insolvenční správce má právo na odměnu a náhradu hotových výdajů, které se uspokojují z majetkové podstaty, v případě, že ta nestačí, tak ze zálohy na náklady insolvenčního řízení.

1.5 Věřitelé a uplatňování pohledávek do insolvenčního řízení

S přijetím InsZ došlo oproti předešlé právní úpravě k posílení rozhodovací role věřitelů v insolvenčním řízení²⁹. Věřitel je účastníkem insolvenčního řízení. Může jím být jak fyzická, tak i právnická osoba, která má vůči dlužníku splatnou pohledávku³⁰ a která buď podala věřitelský insolvenční návrh, nebo uplatňuje pohledávku přihláškou nebo jiným způsobem dle InsZ. V insolvenčním řízení nejednají věřitelé sami za sebe, ale prostřednictvím věřitelských orgánů. Je tomu

²⁷ § 10 InsZ.

²⁸ § 229 odst. 3 písm. c) a § 246 InsZ.

²⁹ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer., 2017. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 280.

³⁰ Z § 173 odst. 3 InsZ plyne, že lze přihlásit i dosud nesplatnou pohledávku. Pokud dojde k řešení úpadku dlužníka konkursem, považují se dle § 250 InsZ tyto nesplacené pohledávky prohlášením konkursu za splatné.

z důvodu procesní ekonomie. Věřitelskými orgány jsou schůze věřitelů, věřitelský výbor a zástupce věřitelů. Nejvyšším věřitelským orgánem je schůze věřitelů, jejíž pravomoci a oprávnění specifikuje § 46 a násl. InsZ.

I když InsZ pracuje s pojmem pohledávka, nikde ho nedefinuje. Vychází se proto z obecné definice závazkového vztahu v § 1721 o. z., který stanoví, že pohledávka je právo věřitele ze závazku vůči dlužníku na určité plnění, které má dlužník povinnost splněním dluhu uspokojit.

InsZ ve svém ustanovení § 165 rozlišuje věřitele a jejich pohledávky, a to na věřitele, kteří své pohledávky uplatňují podáním přihlášky, a na věřitele, kteří nepodávají přihlášku pohledávky, ale uplatňují svou pohledávku jiným způsobem.

Přihláška pohledávky je základním a nejčastějším způsobem, kterým věřitel uplatňuje uspokojení svých práv v insolvenčním řízení. Věřitelé podávají přihlášku u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. Jedná se o lhůtu procesní, postačí tedy poslední den lhůty přihlášku odevzdat k přepravě na věcně příslušný soud. K přihláškám, které jsou podány později, se nepřihlíží a v insolvenčním řízení se neuspokojují. Přihlásit u insolvenčního soudu je třeba i pohledávky, které již byly uplatněny u soudu, i ty, které jsou vymáhány výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Věřitelé by měli ve svém zájmu sledovat pravidelně insolvenční rejstřík, jelikož pozdě podaná přihláška k insolvenčnímu řízení dlužníka má významné dopady do práv věřitele. Zásadně se sníží dobytost pohledávky, pohledávka se může i promlčet, jelikož nepřihlášením pohledávky do insolvenčního řízení zaniká účinek v ustanovení § 109 odst. 3 InsZ³¹. Věřitelům lze ale na druhé straně doporučit přihlašovat pohledávky do insolvenčního řízení až po rozhodnutí o úpadku dlužníka, předejde se tak jednak zbytečným nákladům pro případ, že nakonec úpadek dlužníka nebude zjištěn, a jednak lze přihlásit i příslušenství k pohledávce do té doby vzniklé.

Přihlášku lze podat pouze na formuláři, jehož náležitosti jsou stanoveny v § 8 vyhlášky³². Kromě obecných náležitostí podání dle § 42 odst. 4 o. s. ř. musí přihláška obsahovat zvláštní náležitosti podle § 174 InsZ, kterými jsou důvod

³¹ § 173a InsZ.

³² Č. 191/2017 Sb., o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

vzniku a výše pohledávky, v případě zajištění pohledávky údaj o tom, zda věřitel uplatňuje právo na její uspokojení ze zajištění, v případě pohledávky vykonatelné musí věřitel uvést v přihlášce i skutečnosti osvědčující její vykonatelnost. Od žaloby na plnění se vlastně kromě své velmi formální podoby věcně moc neliší.

Samostatnou skupinou pohledávek jsou pohledávky zajištěných věřitelů³³. Tyto pohledávky věřitelé také uplatňují přihláškou, ale oproti nezajištěným pohledávkám jsou tyto uspokojeny přednostně z výtěžku získaného zpeněžením zástavy, a to bez zbytečného odkladu po jejím zpeněžení.

Další skupinou pohledávek jsou pohledávky, které se nepřihlašují, ale uplatňují se písemně vůči osobě s dispozičními oprávněními³⁴. Touto skupinou pohledávek jsou pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň. Tyto pohledávky jsou hrazeny z majetkové podstaty. Jsou zároveň uspokojovány průběžně a přednostně, v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku. Taxativní výčet pohledávek za majetkovou podstatou je uveden v § 168 InsZ. Jsou jimi především takové pohledávky, které vznikají jako důsledek vedení insolvenčního řízení³⁵. Dělí se podle okamžiku vzniku na ty, které vznikly po zahájení insolvenčního řízení nebo vyhlášení moratoria, a na ty, které vznikly po rozhodnutí o úpadku. Z pohledu této práce bych zdůraznila pohledávky uvedené v § 168 odst. 2 písm. e) InsZ. - daně. Zákonodárce pod toto písmeno s účinností od 1. 1. 2014 explicitně uvedl pohledávky státu z titulu opravy výše daně za dlužníkem v insolvenčním řízení podle § 44 zákona o DPH, ale insolvenční správci přesto tyto pohledávky nechtěli uspokojovat z důvodu zvýhodnění státu jako věřitele oproti ostatním věřitelům. Více o tom v kapitole 3 této práce. Taxativní výčet pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou je uveden v § 169 InsZ. Jsou jimi takové pohledávky, u nichž není podstatné, kdy vznikly, a které je třeba přednostně uspokojit z důvodů sociálních, jelikož se sem řadí např. pracovněprávní pohledávky zaměstnanců dlužníka nebo pohledávky věřitelů na výživném. S účinností od 1. 4. 2019 sem zákonodárce zařadil do odst. 1 písm. c) tohoto ustanovení mezi pohledávky státu i ty pohledávky správce daně, které vznikly z titulu opravy odpočtu daně v případě

³³ § 2 písm. g) InsZ.

³⁴ Kdo danou osobou je, stanoví § 229 InsZ.

³⁵ RICHTER, Ondřej. *Věřitelé a uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení: komentář: § 165-204*. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-549-7, s. 56.

reorganizace nebo v případě nedobytné pohledávky podle zákona o DPH. K tomu blíže opět samostatná kapitola 3 této práce.

V § 170 InsZ jsou naopak uvedeny ty pohledávky, které se neuspokojují v insolvenčním řízení vůbec, i když by byly přihlášeny nebo uplatněny. Nejčastěji půjde o příslušenství pohledávek vzniklé před rozhodnutím o úpadku a přirostlé po rozhodnutí o úpadku, tedy tzv. úroky z předinsolvenčních pohledávek. Je pak na věřiteli, zda tuto pohledávku bude po dlužníkovi dodatečně vymáhat po skončení insolvenčního řízení, ale za podmínky, že tato pohledávka nezanikne, např. v důsledku schválení reorganizačního plánu nebo nebude dlužník po splnění oddlužení od zaplacení osvobozen³⁶.

³⁶ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-675-0, s. 81.

2 Insolvenční řízení ve vztahu k dani z příjmů u věřitele

V této kapitole se zaměřím na daňovou úpravu, konkrétně daně z příjmů, neuhrazených pohledávek vzniklých v rámci obchodního styku evidovaných v účetnictví účetní jednotky vůči dlužníkovi v insolvenčním řízení. Svůj výklad zaměřím na opravné položky k pohledávkám po splatnosti podle zákona o rezervách a na odpisy těchto pohledávek podle ZDP.

2.1 Opravné položky k pohledávkám po splatnosti

V obchodním styku dochází často k tomu, že účetní jednotka eviduje ve svém účetnictví pohledávky, které jsou dlouhou dobu po splatnosti. Může k tomu docházet z různých důvodů. Příčinou bývá platební neschopnost dlužníka, ale i jeho účelové jednání či spor o výši těchto pohledávek. Výsledek je ale vždy stejný, a to, že věřiteli zůstává v účetní rozvaze pohledávka, která bez tvorby účetní opravné položky může zkreslit věrný obraz účetnictví. Tvorba zákonných opravných položek ale na druhou stranu může být také účinným nástrojem snížení základu daně. Pro další výklad se budu zabývat pouze opravnými položkami k nebankovním pohledávkám, tedy takovými opravnými položkami, jejíž tvorba je dostupná běžnému podnikatelskému subjektu.

Tvorba opravných položek je důsledkem účetního principu opatrnosti. Tato zásada, vyplývající ze zákona o účetnictví ³⁷, ukládá účetní jednotce povinnost při oceňování ke konci rozvahového dne brát v úvahu všechna předvídatelná a očekávaná rizika, ztráty a znehodnocení týkající se majetku a všechna jejich snížení hodnoty, i když toto ještě nenastalo, a to bez ohledu na výsledek hospodaření. Princip opatrnosti se realizuje právě tvorbou opravných položek, ale i rezerv a odpisů majetku.

Opravnými položkami se vyjadřuje přechodné snížení hodnoty majetku ³⁸, trvalé snížení hodnoty majetku vyjadřují odpisy. Proces tvorby a použití

³⁷ § 25 odst. 3 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ § 26 odst. 3 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů.

opravných položek je vyjádřen v § 55 vyhlášky č. 500/2002 Sb.³⁹. Opravné položky se tvoří pouze k účtům majetku, konkrétně k účtům dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku, k zásobám, ke krátkodobému finančnímu majetku a k pohledávkám. Zda došlo k dočasnému snížení hodnoty majetku, prokazuje účetní jednotka provedenou inventarizací⁴⁰, při které zjišťuje a ověřuje, zda skutečný stav odpovídá stavu v účetnictví. Opravné položky nelze vytvořit na zvýšení hodnoty majetku, opravná položka tedy nemůže a nesmí mít aktivní zůstatek. Jakmile se na základě provedené inventarizace neprokáže její odůvodněnost, opravná položka se zruší. Inventarizace majetku se zpravidla provádí v rámci předuzávěrkových prací a účtuje se o ní k rozvahovému dni. Nicméně nic nebrání tomu⁴¹, a lze to jen doporučit zvláště u pohledávek, průběžně sledovat jejich stav a vytvářet opravné položky v průběhu zdaňovacího období. U pohledávek je důvodem pro tvorbu opravných položek skutečnost, že daná pohledávka je určitou dobu po splatnosti a účetní jednotka nemá jistotu, zda bude někdy v budoucnu zaplacená. Věřitel tak tvorbou opravné položky kryje ztrátu z budoucího odpisu takové pohledávky. V okamžiku, kdy by v budoucnu došlo k zaplacení pohledávky, ke které byla v minulosti vytvořena opravná položka, nemá tato opravná položka svou opodstatněnost v účetnictví a měla by se nejdéle ke konci rozvahového dne rozpustit. Z praktického hlediska doporučuji o tom účtovat společně s promítnutím účtování o zaplacení, předejde se tak případně opomenutí danou opravnou položku zcela rozpustit či snížit.

O opravných položkách se účtuje v souladu s Českým účetním standardem pro podnikatele č. 005 (Opravné položky)⁴². Tento standard stanoví základní postup účtování pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví podle ZoÚ a podle vyhlášky č. 500/2002 Sb. České účetní standardy, kterých je celkem 24, vydává Ministerstvo financí a zveřejňuje je ve Finančním zpravodaji a na svých internetových stránkách. Nejsou právními

³⁹ Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.

⁴⁰ § 29 a násl. zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ Dle § 8 a §8a zákona o rezervách se mohou zákonné opravné položky vytvářet v období, za které se podává daňové přiznání, tedy z toho lze dovodit, že opravné položky podle zákona o rezervách lze vytvářet i během zdaňovacího období a nečekat na konec zdaňovacího období.

⁴² Dostupné na adrese: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/ucetnictvi-a-ucetnictvi-statu/ucetnictvi-podnikatelu-a-neziskoveho-sek/ceske-ucetni-standardy-pro-podnikatele-a/2018>.

předpisy, tudíž nejsou ani právně vymahatelné. Nicméně obsahují doporučení a konkrétní postupy účtování. Standardy účetní jednotky dodržují dobrovolně. Jejich výhoda, a to pro vydavatele těchto standardů, je, že oproti právním předpisům pružně reagují na změny jejich obsahu. Tvoří je skupiny odborníků z praxe. Respektování těchto účetních standardů ze stran účetních jednotek vede ke sjednocování pravidel vedení účetnictví a předcházení případných sporů s finanční správou.

O tvorbě opravných položek k pohledávkám se účtuje na vrub účtů účtové skupiny 55 – *Odpisy, rezervy, komplexní náklady příštích období a opravné položky v provozní oblasti* souvztažně s účtem účtové skupiny 39 – *Opravná položka k zúčtovacím vztahům a vnitřní zúčtování*. O snížení nebo zrušení se účtuje naopak ve prospěch účtů účtové skupiny 55 souvztažně s účty účtové skupiny 39. Každá účetní jednotka by měla mít vypracovanou vnitřní směrnici o účtování opravných položek, o podmínkách jejich tvorby a rozpuštění. Již vytvořené opravné položky podléhají v následujících účetních obdobích znovu inventarizaci.

V rozvaze ⁴³ se vykazují opravné položky k pohledávkám ve sloupci 2 *Korekce* v příslušném řádku rozvahy. Ve výkazu zisku a ztráty v druhovém členění se vykazují na řádku *Úpravy hodnot pohledávek*. Dále je účetní jednotka povinna popsat způsob tvorby opravných položek v příloze účetní závěrky.

2.1.1 Daňové řešení opravných položek k pohledávkám

Pouze opravné položky k pohledávkám mohou na rozdíl od opravných položek k jiným druhům majetku ovlivnit základ daně z příjmů. Rozlišují se opravné položky účetní a zákonné (resp. daňové). Účetní opravné položky řeší ZoÚ a prováděcí vyhláška, ve které v ustanovení § 55 odst. 2 je uvedeno, že opravné položky lze vytvářet i v případech, kdy tak stanoví zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů. A pouze opravné položky

⁴³ Úpravy položek rozvahy a výkazu zisku a ztráty vyplývají z § 4 vyhlášky č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.

vytvořené podle tohoto zákona mají daňový dopad do základu daně z příjmů účetní jednotky. Účetní opravné položky zvyšují základ daně z příjmů při tvorbě, jsou totiž podle § 25 odst. 1 písm. v) ZDP nedaňovým nákladem. Zákonné opravné položky naopak snižují základ daně z příjmů zvýšený při vzniku neinkasované pohledávky v souladu s § 24 odst. 2 písm. i) ZDP.

Zákon o rezervách doplňuje ZDP a je k tomuto zákonu ve vztahu lex specialis. Zákon o rezervách ve spojení s § 24 odst. 2 písm. i) ZDP stanovuje podmínky, které je nutno splnit, aby byla vytvořená opravná položka daňově účinná. Tvorba daňově účinných opravných položek podle zákona o rezervách je fakultativní na rozdíl od tvorby účetních opravných položek. Zákonné opravné položky tak představují možnost účetní jednotky ovlivnit svůj hospodářský výsledek tím, že za splnění daných podmínek zahrne opravné položky do daňově uznatelných nákladů. Jelikož jde o oprávnění účetní jednotky, je třeba poznamenat, že pokud účetní jednotka zákonnou opravnou položku nevytvořila, ačkoli splnila veškeré podmínky pro její tvorbu, nelze se pak dodatečně při daňové kontrole této možnosti domáhat.

Podmínek pro tvorbu zákonných opravných položek je několik. Tvorba opravné položky je vlastně fiktivní náklad, proto je třeba dbát na splnění veškerých zákonných podmínek. Základní podmínkou je, že takové opravné položky mohou tvořit takoví poplatníci daně z příjmů, kteří jsou účetními jednotkami a účtují podle zákona o účetnictví. Dochází tak k jakémusi zrovnoprávnění subjektů vedoucí daňovou evidenci se subjekty vedoucí účetnictví⁴⁴. Poplatník vedoucí daňovou evidenci zdaňuje pohledávku až při jejím zaplacení. Poplatník vedoucí podvojně účetnictví ji zahrne do základu daně z příjmů již při jejím vzniku bez ohledu na její zaplacení.

Další obecné podmínky vymezuje § 2 zákona o rezervách, konkrétní podmínky pak následující ustanovení podle toho, o jaké opravné položky jde (zda k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení, opravné položky k pohledávkám z úvěrů atd.). Kromě již zmíněné podmínky, že na základě inventarizace pohledávek účetní jednotka zjistila dočasné snížení ocenění pohledávek, lze zákonné opravné položky tvořit pouze k pohledávkám, o kterých bylo při jejich vzniku účtováno do výnosů a tento vzniklý příjem nebyl příjmem

⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 11. 2008, č. j. 1 Afs 85/2008 - 97.

osvobozeným od daně z příjmů nebo nezahrnovaným do základu daně z příjmů nebo do samostatného základu daně z příjmů či do základu daně pro zvláštní sazbu daně⁴⁵. Jinými slovy, aby byla opravná položka daňově uznatelná, musí souviset se zdanitelným příjmem. Typicky jde například o prodej výrobků, zboží nebo služeb účtované ve prospěch účtové skupiny 60 *Tržby za vlastní výkony*. Alternativně lze účtovat vznik pohledávky snížením zaúčtovaných nákladů nebo v důsledku oprav minulých let rozvahově⁴⁶. První případ řeší například neuhrazené dobropisy od dodavatelů, které účetní jednotka účtuje jako snížení původně daňově účinných nákladů, nebo pohledávku za zaměstnancem z titulu přeúčtování části nákladů na pohonné hmoty spotřebované při soukromých jízdách služebním automobilem. Druhý případ je situace pohledávek zaúčtovaných v období provedení opravy rozvahově prostřednictvím účtu účtové skupiny 42 *Fondy ze zisku a převedené výsledky hospodaření*, které byly ale řádně zdaněny. Nelze ale tvořit zákonnou opravnou položku například k pohledávce vzniklé z titulu tzv. přefakturace služeb bez marže účtované rozvahově. Pokud ale účetní jednotka účtuje přefakturaci snížením svých nákladů, zákonné opravné položky tvořit lze. Ve své praxi jsem se setkala s případem, kdy účetní jednotka tvořila zákonné opravné položky podle zákona o rezervách k pohledávkám, i když při jejich vzniku byly účtovány na vrub, ale i ve prospěch účtové třídy 3 *Zúčtovací vztahy*, tedy rozvahovým způsobem. Šlo o přefakturaci služeb souvisejících s nájmem (vodné, telefonní služby apod.). Taková tvorba opravných položek není v souladu se zákonem a základ daně tak byl neoprávněně snížen.

„Smyslem vytvoření opravné položky (§ 2 odst. 2 zákona o rezervách) je poskytnutí „satisfakce“ věřiteli, který byl z důvodů správného zaúčtování pohledávky povinen odvést daň z výnosu, který pro něj však nebyl skutečným příjmem, a proto je oprávněn vytvořit ve svém účetnictví daňově uznatelný náklad [§ 24 odst. 2 písm. i) ZDP]. Jestliže takový výnos v účetnictví nikdy nevidoval, není pro tvorbu zákonné opravné položky žádný důvod, a není tedy rozhodující, zda její tvorba byla výslovně zakázána, či nikoli“⁴⁷.

Ne každá pohledávka po splatnosti vedená v účetnictví účetní jednotky je věcně způsobilá k tvorbě zákonných opravných položek. Výčet pohledávek, které

⁴⁵ § 2 odst. 2 zákona o rezervách.

⁴⁶ § 2 odst. 6 zákona o rezervách.

⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 9. 2012, č. j. 1 Afs 65/2012 – 31.

nejsou věcně způsobilé k tvorbě zákonných opravných položek, je vymezen v ustanovení § 2 odst. 2 zákona o rezervách. Jsou jimi pohledávky vzniklé z titulu:

- cenných papírů a ostatních investičních nástrojů,
- úvěrů, zápůjček, ručení,
- záloh,
- plnění ve prospěch vlastního kapitálu,
- úhrady ztráty obchodní korporace,
- smluvních pokut a úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiných sankcí ze závazkových vztahů,
- a dále je nelze tvořit k pohledávkám nabytých bezúplatně a k souboru pohledávek.

Dále se nesmí jednat o pohledávky vzniklé mezi tzv. spojenými osobami vymezenými podle ZDP⁴⁸.

Zákonné opravné položky nelze tvořit k promlčeným pohledávkám. Promlčení upravuje v § 609 a násl. o. z. Obecně je promlčecí lhůta tříletá⁴⁹. Jde o subjektivní promlčecí lhůtu, která je dispozitivní povahy⁵⁰, strany si mohou ujednat kratší i delší promlčecí lhůtu, ale ne kratší než jeden rok a ne delší než patnáct let. Tato lhůta počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé, v případě pohledávky ode dne její dospělosti. Běh promlčecí lhůty nemusí být nepřetržitý, dochází často buď k jejímu stavění anebo přetržení. Typickým příkladem stavění promlčecí lhůty je, když věřitel uplatní svou pohledávku po splatnosti u soudu. Příkladem přetržení je uznání dluhu dlužníkem vůči věřiteli⁵¹. „Uzná-li dlužník svůj dluh, promlčí se právo za deset let ode dne, kdy k uznání došlo“⁵².

Zákonné opravné položky lze tvořit jen k rozvahové hodnotě pohledávky, která nebyla ke dni, kdy se provádí inventarizace, uhrazena. Rozvahovou

⁴⁸ § 23 odst. 7 písm. a) a b) ZDP.

⁴⁹ § 629 odst. 1 o. z.

⁵⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 414.

⁵¹ § 2053 o. z.

⁵² § 639 o. z.

hodnotou je jmenovitá hodnota pohledávky v případě pohledávky vlastní nebo její pořizovací cena zaúčtovaná na rozvahových účtech bez vlivu změny reálné hodnoty v případě postoupené pohledávky⁵³. Pro úplnost je třeba dodat, že opravné položky k pohledávkám se v případě, že je pohledávka včetně DPH, tvoří k této rozvahové hodnotě, která je včetně DPH.

Věřitel nemůže tvořit zákonné opravné položky k pohledávkám, pokud má k dlužníkovi zároveň splatné dluhy a neprovede vzájemný zápočet. To neplatí pro zákonné opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení.

Obecně platí, že pominou-li důvody pro tvorbu zákonných opravných položek, je nutné je zrušit⁵⁴ ve prospěch nákladů. Dochází tak následně ke zvýšení výsledku hospodaření.

Typově se zákonné opravné položky dají dělit na tři základní typy: opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení, o kterých bude pojednáno v samostatné podkapitole, tzv. „časové“ opravné položky a opravné položky k pohledávkám malé hodnoty. Ačkoli se podle názvu může zdát, že za dlužníky v insolvenčním řízení lze tvořit pouze první typ výše uvedených opravných položek, není tomu docela tak. Pokud věřitel z jakéhokoli důvodu nestihne přihlásit včas svou pohledávku do insolvenčního řízení, může i tak využít svého oprávnění tvořit ostatní zákonné opravné položky za tímto dlužníkem.

Tzv. časové opravné položky jsou opravné položky tvořené dle § 8a zákona o rezervách. Jde o opravné položky, které se tvoří postupně v závislosti na době od konce sjednané doby splatnosti pohledávky. Jde o nejčastější případy tvorby zákonných položek k pohledávkám. U těchto opravných položek došlo v minulosti k častým změnám právní úpravy. Z důvodu skutečnosti, že účetní jednotka může k dnešnímu dni stále ve svém účetnictví evidovat nepromlčené pohledávky po splatnosti, které vznikly a byly splatné za různé účinnosti zákona o rezervách, pokládám za nutné provést přehled právní úpravy tohoto zákona v souvislosti s časovými pásmy tvorby zákonných opravných položek podle § 8a.

Zákon o rezervách ve znění účinném do 31. 12. 2013 vymezoval šest časových pásem. Pro pohledávky vzniklé a splatné do konce roku 2013 se

⁵³ *Poradce*. Český Těšín: Poradce, 2017, 2017(8). ISSN 1211-2437, s. 133.

⁵⁴ V této souvislosti se pro zrušení používá i termínu rozpuštění.

postupuje podle zákonné úpravy účinné k 31. 12. 2013. Podle § 8a tohoto zákona bylo možné tvořit zákonné opravné položky až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky, jejíž výše nepřesáhne 200 tis. Kč a od splatnosti pohledávky uplynulo více než 6 měsíců. Opravné položky v částce vyšší než 20 % bylo možné tvořit pouze za předpokladu, že bylo zahájeno rozhodčí, soudní nebo správní řízení a od splatnosti pohledávky uplynulo více než:

- 12 měsíců – pak lze tvořit opravnou položku až do výše 33 % neuhrazené hodnoty,
- 18 měsíců – pak lze tvořit opravnou položku až do výše 50 % neuhrazené hodnoty,
- 24 měsíců – pak lze tvořit opravnou položku až do výše 66 % neuhrazené hodnoty,
- 30 měsíců – pak lze tvořit opravnou položku až do výše 80 % neuhrazené hodnoty,
- 36 měsíců – pak lze tvořit opravnou položku až do výše 100 % neuhrazené hodnoty.

Pro pohledávky v hodnotě vyšší než 200 tis. Kč lze tvořit už základní výši opravné položky 20 % jen za předpokladu zahájení rozhodčího či jiného řízení. U pohledávek vzniklých a splatných do 31. 12. 2013 lze tvořit zákonné opravné položky podle zákona o rezervách, jen pokud o nich bylo účtováno ve prospěch výnosů.

Zákon o rezervách ve znění zákona č. 458/2011 Sb., o změně zákonů souvisejících se zřízením jednoho inkasního místa a dalších změnách daňových a pojistných zákonů, jehož část týkající se změny zákona o rezervách nabyla účinnosti již od 1. 1. 2014, a to v rámci tzv. rekodifikační novely ZDP schválené zákonným opatřením Senátu č. 344/2013 Sb., se vztahuje na opravné položky k pohledávkám vzniklých po dni nabytí účinnosti, tedy vzniklých po 1. 1. 2014. Touto novelou došlo k výraznému zjednodušení tvorby zákonných opravných položek podle § 8a. Z původních šesti časových pásem se vytvořila pouhá dvě. Pro pohledávky, které vznikly po 1. 1. 2014 a od konce jejich splatnosti uplynulo více než 18 měsíců, bylo možné vytvořit opravné položky až do výše 50 % jejich neuhrazených hodnot a u těch pohledávek, kdy od konce jejich splatnosti uplynulo

více než 36 měsíců až do výše 100 % hodnoty. Prakticky se ale tvořily tyto opravné položky nejdříve v polovině roku 2015. Pro tvorbu opravných položek od 1. 1. 2014 již nebylo navíc nutné zahájení rozhodčího, soudního nebo správního řízení, ani nebylo nutné u pohledávky vlastní zkoumat hranici 200 tis. Kč její rozvahové hodnoty. Od této doby záleží již pouze na samotném věřiteli, zda se mu takové zahájení soudního řízení při vymáhání nezaplacené pohledávky vyplatí, nic mu ale už nebrání snížit základ daně z příjmů k této pohledávce tvorbou zákonné opravné položky podle § 8a zákona o rezervách. Hranice 200 tis. Kč, od které lze tvořit daňově účinnou opravnou položku, ale platí pro pohledávky nabyté postoupením, jelikož nabyvatel takové pohledávky nemusí mít vždy informaci od postoupitele o tom, že při vzniku pohledávky bylo účtováno do výnosů a byl zvýšen jeho základ daně. Pokud má taková pohledávka hodnotu nad 200 tis. Kč při svém vzniku, nelze k ní tvořit zákonné opravné položky, i když u nabyvatele činí její rozvahová neuhrazená hodnota méně než 200 tis. Kč. Pro úplnost doplním, že dle přechodného ustanovení opravné položky vytvořené v souladu se zákonem v minulém znění zůstávají zachovány.

Takto vytvořená časová pásma nenechal zákonodárce beze změny dlouho. 1. 1. 2015 vstoupila v účinnost další novela zákona o rezervách⁵⁵. Tato novela reagovala na přijetí o. z., který sjednotil obecnou promlčecí lhůtu na tři roky. Jelikož dosavadní znění zákona o rezervách umožňovalo tvorbu opravné položky k nepromlčeným pohledávkám po splatnosti delší než 36 měsíců až do 100 % jejich neuhrazené hodnoty a jelikož se vycházelo ještě ze znění obchodního zákoníku s promlčecí dobou čtyři roky⁵⁶, nebylo by tak možné vlastně tyto opravné položky tvořit (reálně v roce 2017), protože tyto pohledávky se po třech letech od dospělosti bez dalšího promlčují. Aby byla zachována možnost vytvořit takovéto opravné položky, zkrátila se lhůta po splatnosti z 36 na 30 měsíců⁵⁷. Dle přechodného ustanovení zákona č. 267/2014 Sb. se pro pohledávky splatné přede dnem nabytí jeho účinnosti (před 1. 1. 2015) použije ustanovení § 8a zákona o rezervách ve znění přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. Zákonodárce ale umožnil, pro sjednocení daňového režimu, pro pohledávky splatné již od 1. 1. 2014 použít ustanovení § 8a zákona o rezervách ve znění účinném ode dne 1. 1.

⁵⁵ Zákon č. 267/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁵⁶ § 397 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

⁵⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 267/2014 Sb., Sněmovní tisk 252/0, s. 66.

2015. V přechodném ustanovení se výslovně říká „splatné“, lze tedy teoreticky pod toto ustanovení zařadit i takové pohledávky, které sice vznikly do konce roku 2013, ale staly se splatnými až po roce 2014. Přechodné ustanovení předešlé novely č. 458/2011 Sb. zmiňovalo pohledávky „vzniklé“ ode dne nabytí účinnosti této novely. Z tohoto výkladu je zřejmé, že vytvořit zákonnou opravnou položku správně vyžaduje velkou pečlivost. Pro lepší pochopení a lepší přehlednost jsem vytvořila následující tabulku.

Tabulka č. 1: Přehled právní úpravy zákona o rezervách ve vztahu k § 8a

Pohledávky vzniklé	Zákon o rezervách ve znění zákona č.	Časová pásma § 8a zákona o rezervách	Maximální procentní výše OP z hodnoty pohledávky	Dodatečné podmínky tvorby OP
do 31. 12. 2013	346/2010 Sb.	Celkem 6 (po splatnosti více než 6 až 36 měsíců)	20 % až 100 %	Soudní řízení pro pohledávky nad 200 tis. Kč
od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014	458/2011 Sb. 267/2014 Sb.	2 pásma (po splatnosti více než 18 a 36 měsíců ⁵⁸)	50 % 100 %	Soudní řízení pro pohledávky nad 200 tis. Kč nabyté postoupením
od 1. 1. 2015	267/2014 Sb.	2 pásma (po splatnosti více než 18 a 30 měsíců ⁵⁹)	50 % 100 %	Soudní řízení pro pohledávky nad 200 tis. Kč nabyté postoupením

Zdroj: Vlastní zpracování.

⁵⁸ Dle přechodných ustanovení Čl. IV bod 3 a 4 zákona č. 267/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů a další související zákony a který je účinný od 1. 1. 2015, lze pro pohledávky splatné od 1. ledna 2014 použít ustanovení § 8a zákona č. 593/1992 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti zákona č. 267/2014 Sb., tedy ve znění od 1. 1. 2015 (splatnost 30 měsíců). Pro pohledávky splatné před tímto datem se použije znění § 8a zákona o rezervách účinném před 1. 1. 2015, tedy ve znění zákona č. 458/2011 Sb. (splatnost 36 měsíců).

⁵⁹ Teoreticky do těchto pásem, a tedy možnosti tvořit opravné položky ve znění zákona č. 267/2014 Sb., lze zařadit i ty pohledávky, které sice vznikly do roku 2013, ale byly splatné po 1. 1. 2015.

Opravné položky k pohledávkám malé hodnoty jsou dalším typem zákonných opravných položek. Upravuje je § 8c zákona o rezervách. Jedná se o další zjednodušení a zrychlení tvorby opravných položek, jelikož podle tohoto ustanovení lze tvořit daňově účinné opravné položky až do výše 100 % k pohledávkám. Lze to ale pouze za splnění čtyř podmínek: nejedná se o pohledávku již odepsanou na vrub výsledku hospodaření a pohledávku vzniklou za členy obchodní korporace za upsaný vlastní kapitál nebo mezi spojenými osobami vymezenými ZDP, dále rozvahová hodnota takové pohledávky bez příslušenství v okamžiku jejího vzniku nesmí přesáhnout 30 tis. Kč, od konce sjednané doby splatnosti uplynulo alespoň 12 měsíců a nakonec celková hodnota pohledávek vůči stejnému dlužníkovi, u kterých se postupuje podle tohoto ustanovení, nepřesáhne částku 30 tis. Kč, a to za období, za které se podává daňové přiznání. Jinými slovy, je zde vymezen „roční“ limit hodnot pohledávek vůči jednomu stejnému dlužníkovi. Je tedy třeba brát v úvahu nejen hodnotu pohledávky, ale i osobní podmínku dlužníka, a to vše za jedno období. Zákonodárce tak dává účetní jednotce možnost vytvořit zákonnou opravnou položku do 100 % hodnoty pohledávky (jednorázově) u takových pohledávek, které jsou už zjevně nedobytné z důvodu delší doby po splatnosti a které se pro svou nízkou hodnotu nevyplatí uplatnit soudně. Je zcela na účetní jednotce, zda bude tvořit opravnou položku za dodržení daných podmínek podle ustanovení § 8c zákona o rezervách, nebo postupně podle ustanovení § 8a. Pro opravné položky vytvořené podle § 8c zákona je účetní jednotka povinna vést samostatnou evidenci.

2.1.2 Insolvenční řízení a tvorba opravných položek

Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení upravuje § 8 zákona o rezervách. Za splnění daných podmínek může věřitel optimalizovat svou daňovou povinnost a zároveň krýt budoucí ztrátu z odpisu pohledávky, kterou má vůči dlužníkovi, který je v insolvenčním řízení, a to tvorbou zákonné opravné položky vytvořenou jednorázově až do výše rozvahové hodnoty nepromlčené pohledávky. Jinými slovy tak lze tvořit zákonnou opravnou položku až do výše 100 % rozvahové hodnoty nezaplacené pohledávky. Lze tvořit i v nižší výši, je to zcela na uvážení věřitele, např. vzhledem k očekávané ztrátě za

dané zdaňovací období, ale takto nižší opravná položka už nemůže být v dalším zdaňovacím období navýšena podle tohoto ustanovení. Zákonodárce umožňuje věřiteli vytvořit zcela daňově účinnou opravnou položku v celé hodnotě nezaplacené pohledávky, ale taková opravná položka může být vytvořena pouze jednorázově a navíc jen a pouze v tom zdaňovacím období, za které se podává daňové přiznání a ve kterém byla taková pohledávka přihlášena do insolvenčního řízení.

Z výše uvedeného vyplývá, že pohledávka po splatnosti musí být řádně a včas přihlášena do insolvenčního řízení dlužníka a tato pohledávka nesmí být soudem, insolvenčním správcem ani dlužníkem popřena. Za řádně přihlášenou pohledávku lze podle zákona o rezervách považovat takovou, která je přihlášena od zahájení insolvenčního řízení⁶⁰ do konce lhůty stanovené v rozhodnutí soudu o úpadku⁶¹. Dle § 136 odst. 1 písm. d) InsZ činí taková lhůta pro přihlášení pohledávek věřiteli dva měsíce. U dlužníků, u kterých insolvenční soud současně s rozhodnutím o úpadku povolil řešení úpadku oddlužením, činí tato lhůta 30 dnů. V praxi může nastat situace, že lhůta pro přihlášení pohledávek zasahuje do dvou zdaňovacích období. Pak lze opravnou položku podle § 8 zákona o rezervách vytvořit v tom zdaňovacím období, kdy byla skutečně přihlášena⁶². Pokud v následujícím zdaňovacím období dojde k situaci, že by soud nevydal rozhodnutí o úpadku, musí věřitel v tomto následujícím zdaňovacím období zvýšit základ daně o již vytvořenou zákonnou opravnou položku, a to bez nutnosti podání dodatečného daňového přiznání⁶³. Pro úplnost uvádím, že přihlašovací lhůta stanovená v rozhodnutí o úpadku je lhůtou propadnou, její zmeškání není možné prominout. K pohledávkám, které jsou přihlášeny po této lhůtě, se dle § 173 odst. 1 InsZ nepřihlíží. Neznamená to ale pro věřitele, že nemůže vůbec tvořit zákonné opravné položky. Místo ustanovení § 8 zákona o rezervách může použít pro tvorbu opravných položek § 8a tohoto zákona, tedy tzv. „časové“ opravné položky tvořené postupně.

V případě řešení úpadku dlužníka reorganizací stanoví zákon o rezervách v ustanovení § 8 výslovně, že namísto přihlášky pohledávky věřitelem stačí, že

⁶⁰ § 8 odst. 1 zákona o rezervách ve spojení s § 110 odst. 1 a § 173 InsZ.

⁶¹ § 8 odst. 1 zákona o rezervách ve spojení s § 110 odst. 3 a § 173 InsZ.

⁶² Stanovisko Ministerstva financí z Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č. 263/18.03.09, s. 11.

⁶³ Dtto.

dlužník tuto pohledávku správně uvedl v seznamu svých dluhů podle InsZ⁶⁴. Jde o ustanovení, které je v rozporu s procesními pravidly insolvenčního řízení⁶⁵. Taková pohledávka není vlastně vůbec řádně přihlášena do insolvenčního řízení, věřitel tak není k další účasti v něm aktivně legitimován. Dle § 356 InsZ účinností reorganizačního plánu zanikají práva všech věřitelů vůči dlužníkovi, i v případě, že svou pohledávku nepřihlásili. Reorganizačním plánem dochází k privativní novaci původních dlužnických závazků a vše, co dlužil před prohlášením úpadku, je nahrazeno tím, co je obsaženo v reorganizačním plánu. Zákon neřeší situaci, kdy dlužník pohledávku věřitele v seznamu dluhů neuvede. Věřiteli tak pro tvorbu zákonné opravné položky nezbývá, než sledovat insolvenční rejstřík a všechny pohledávky za dlužníkem řádně a včas přihlásit. Dalším problémem může být fakt, že věřitel v době přihlášky pohledávky do insolvenčního řízení neví, jakou formou (zda konkursem nebo reorganizací) bude úpadek dlužníka řešen⁶⁶. Pokud věřitel přihlásí svou pohledávku do insolvenčního řízení, které je řešeno reorganizací, výše takto přihlášené pohledávky se bude lišit od výše pohledávky v rámci novace zahrnuté do reorganizačního plánu. V takovém případě lze dle mého názoru tvořit opravné položky do výše pohledávky, která má být uspokojena podle reorganizačního plánu.

Na rozdíl od ostatních typů zákonných opravných položek, u opravných položek za dlužníky v insolvenčním řízení není rozhodná pro tvorbu opravné položky výše pohledávky, ani zda je pohledávka kryta splatnými závazky vůči témuž dlužníkovi, ani zda je tato pohledávka po splatnosti. Rozhodující je lhůta pro přihlášení pohledávky věřitelem dle InsZ. Vyloučeny jsou ale pohledávky uvedené v § 2 odst. 2 zákona o rezervách a pohledávky vzniklé vůči spojeným osobám vymezeným v ZDP.

Opravné položky podle § 8 odst. 2 zákona o rezervách se zruší na základě výsledku insolvenčního řízení nebo v případě, že pohledávku účinně popřela k

⁶⁴ § 319 odst. 2 InsZ. Zákon o rezervách mluví o seznamu dluhů, slovy InsZ jde o seznam závazků, které musí dlužník připojit k návrhu na povolení reorganizace.

⁶⁵ HÁJEK, Jan. NOVOTNÁ, Monika. Daňové a právní aspekty pohledávek za subjekty v insolvenčním řízení – daň z příjmu. In: *Daně a právo v praxi*, Praha: Wolters Kluwer, 2013, 9/2013, ISSN: 1211-7293, s. 37.

⁶⁶ Nepůjde-li o případ, kdy dlužník společně s insolvenčním návrhem navrhuje reorganizaci a předložil reorganizační plán přijatý alespoň polovinou všech zajištěných věřitelů a alespoň polovinou všech nezajištěných věřitelů podle § 148 odst. 2 InsZ.

tomu oprávněná osoba, tedy insolvenční správce, věřitel nebo dlužník⁶⁷. Opravné položky se zruší i v případech, kdy pominou důvody pro jejich existenci dle § 4 odst. 3 zákona o rezervách. Výsledkem insolvenčního řízení je jeho zrušení, kdy se po splnění rozvrhového usnesení, v případě řešení insolvenčního řízení konkursem, zruší zákonná opravná položka. Výsledkem ale mohou být i situace, kdy není možno dále vést insolvenční řízení ze subjektivních nebo objektivních důvodů a je také nutné zrušit zákonné opravné položky dříve vytvořené. Subjektivními důvody jsou např. odmítnutí insolvenčního návrhu pro vady, zastavení řízení pro nedostatek podmínky řízení nebo zpětvzetí insolvenčního návrhu. Objektivní podmínkou je nedostatek majetku dlužníka.

Účinné popření pohledávky ze strany tomu oprávněné osoby je dalším důvodem zrušení opravné položky uvedené v § 8 odst. 2 zákona o rezervách. Účinné popření je termín *sui generis* použitý pouze v zákoně o rezervách, který dále zákon nedefinuje⁶⁸. InsZ popření přihlášených pohledávek řeší v ustanoveních § 192 a následující. Činí se tak na základě přezkumného jednání nařízeném insolvenčním soudem. Pokud dojde k popření pohledávky, je dalším možným postupem incidenční žaloba podle § 159 odst. 1 písm. a) InsZ. Pravomocný rozsudek tohoto incidenčního sporu, ve kterém bylo rozhodnuto o neuznání pohledávky či její části, tak může být považován za ono účinné popření dle zákona o rezervách a je důvodem pro zrušení opravné položky. Pokud došlo na základě incidenčního sporu k popření pravosti pohledávky z důvodu, že taková pohledávka vůbec nevznikla anebo již zanikla⁶⁹, a k takové pohledávce byla v minulosti vytvořena zákonná opravná položka, měl by věřitel podat dle stanoviska GFŘ⁷⁰ dodatečné daňové přiznání na nižší daňovou povinnost či vyšší daňovou ztrátu, jelikož v minulosti zahrnul pohledávku do zdanitelných výnosů.

Ustanovení § 8 odst. 3 zákona o rezervách upravuje možnost snížení vytvořené opravné položky podle § 8 stejného zákona na úroveň, kterou lze vytvořit podle § 8a. Důvodem je buď rozhodnutí poplatníka anebo pominutí důvodů pro existenci opravné položky vytvořené podle § 8. Jde např. o situaci,

⁶⁷ § 192 InsZ.

⁶⁸ HÁJEK, Jan. NOVOTNÁ, Monika. Daňové a právní aspekty pohledávek za subjekty v insolvenčním řízení – daň z příjmu. In: *Daně a právo v praxi*, Praha: Wolters Kluwer, 2013, 9/2013, ISSN: 1211-7293, s. 38.

⁶⁹ § 193 InsZ.

⁷⁰ Zápis z Koordináčního výboru s Komorou daňových poradců č. 375/11.07.12 ze dne 11. 7. 2012.

kdy byl zrušen konkurs z důvodu nepostačujícího majetku dlužníka pro uspokojení věřitelů. Věřitel v minulosti ve zdaňovacím období, ve kterém přihlásil pohledávku do insolvenčního řízení dlužníka, vytvořil zákonnou opravnou položku dle § 8 zákona o rezervách. Následně ale bylo toto insolvenční řízení zrušeno. Věřitel v tomto případě nemusí zrušit takto vytvořenou opravnou položku, ale může ji snížit na úroveň podle toho, jak dlouho od konce sjednané doby splatnosti pohledávky uplynulo za splnění ostatních podmínek ustanovení § 8a zákona o rezervách. Koordinační výbor č. 375/11.07.12 se shodl na tom, že je možný také „přechod“ tvorby opravných položek podle § 8 zákona o rezervách na tvorbu podle § 8c stejného zákona (tedy u pohledávek do 30 tis. Kč) za podmínky, že se opravná položka vytvořená v insolvenčním řízení nejprve rozpustí.

2.2 Odpis pohledávek

V předchozí kapitole, věnující se opravným položkám, jsem vysvětlila, za jakých podmínek je povinnost nebo možnost vytvářet opravné položky k pohledávkám po splatnosti. Opravné položky jsou vlastně tvořeny proto, aby se eliminoval negativní dopad do výsledku hospodaření z následného odpisu nedobytných pohledávek. Vytvořené opravné položky je nutné sledovat. Dle § 4 odst. 4 zákona o rezervách se sice jejich zůstatky na konci období, za které se podává daňové přiznání, převádí do následujícího období, ale pokud pominuly důvody, pro které byly vytvořeny, je povinnost je podle odst. 3 druhé věty zrušit, popř. snížit. Věřitel tak činí na základě inventarizace pohledávek a inventarizace opravných položek a toto zrušení či snížení se účtuje ve prospěch nákladů. Odpis pohledávek je tak důsledkem toho, že v rozvaze věřitele zůstává pohledávka, jejíž reálná hodnota neodpovídá té účetní a toto snížení je důvodně trvalé hodnoty. Odpis pohledávky se účtuje v souladu s § 28 vyhlášky č. 500/2002 Sb. ve spojení s Českým účetním standardem č. 019 bod 3.6.6 na vrub účtové skupiny 54 – *Ostatní náklady* (nejčastěji to bývá syntetický účet 546 – *Odpis pohledávky*) souvztažně s účtem, na kterém je zaúčtována ona pohledávka (např. účet 311- *Pohledávky z obchodních vztahů*). V souladu s Českými účetními standardy pro podnikatele, konkrétně s č. 001 bodem 2.2.1 písm. f), by měl být účet, na kterém se účtuje o odpisu, analyticky rozlišen na část daňově účinnou a daňově neúčinnou. Odpisem pohledávky dochází ke snížení stavu oběžných aktiv a ke

snížení účetního výsledku hospodaření. Pokud takto odepsaná pohledávka i nadále právně existuje, je nutné tuto pohledávku i po odpisu v účetnictví věřitele sledovat, a to pomocí podrozvahové evidence na podrozvahových účtech⁷¹. Může totiž nastat situace, že bude takto odepsaná pohledávka v budoucnu věřiteli zaplacená. Pak jde u věřitele o účetní výnos účtovaný ve prospěch účtové skupiny 64 – *Ostatní provozní výnosy* (syntetický účet 646 – *Výnosy z odepsaných pohledávek*). Až když dojde k právnímu zániku pohledávky (např. z důvodu zániku dlužníka bez právního nástupce), bude pohledávka vyřazena i z podrozvahové evidence.

2.2.1 Odpis pohledávek a jejich daňová účinnost

Rozlišuje se daňový a účetní (nedaňový) odpis pohledávek. Na účetní odpis se nevztahuje ZDP, účetní odpis není výdajem, resp. nákladem na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Proto musí být o tento odpis zvýšen základ daně z příjmů podle § 23 odst. 3 písm. a) bod 2 ZDP. Pokud by následně došlo k úhradě účetně odepsané pohledávky, bude tato úhrada zaúčtována ve prospěch výnosů, ale půjde o výnosy, ze kterých nebude odvedena daň, a to ve vazbě na § 23 odst. 4 písm. e) ZDP, jelikož se jedná o výnos související s nákladem neuznaným jako náklad na dosažení, zajištění a udržení příjmů.

Daňovou účinnost odpisu pohledávek řeší § 24 odst. 2 písm. y) ZDP. Toto ustanovení obsahuje řadu předpokladů, které je nutné splnit, aby byl odpis pohledávek daňově účinný.

Základní podmínkou je, že odpis provádí poplatník, který vede účetnictví. Věřitel, který vede daňovou evidenci, na rozdíl od účetní jednotky zdaňuje až příjem zaplacené pohledávky. Pokud u tohoto věřitele nedošlo k zaplacení pohledávky, eviduje ji ve své evidenci a k úpravě základu daně o nezaplacené pohledávky dojde případně až při ukončení jeho činnosti dle § 23 odst. 8 ZDP písm. b) bod 2. Dále musí věřitel, který se chystá odepsat pohledávku, sledovat, zda je k této pohledávce vytvořena zákonná opravná položka a zda jde o šest zákonem vymezených případů na straně dlužníka. Pokud má věřitel k pohledávce vytvořenou zákonnou opravnou položku podle zákona o rezervách, může daňově

⁷¹ V souladu s Českým účetním standardem č. 001 bod 2.3.2 písm. k).

uplatnit hodnotu odepsané pohledávky. Bez vytvořené zákonné opravné položky lze daňově uplatnit hodnotu odepsané pohledávky podle § 24 odst. 2 písm. y) ZDP pouze za současného splnění dvou podmínek: podmínka vzniku pohledávky a podmínka na straně dlužníka.

Pokud jde o pohledávky vzniklé před 1. 1. 2014⁷², řídí se daňová účinnost jejich odpisu pravidlem, že při vzniku této pohledávky bylo účtováno do výnosů a tento zdanitelný příjem nebyl od daně osvobozen a že lze k této pohledávce současně tvořit opravné položky podle zákona o rezervách ve znění do 31. 12. 2013. Pokud k této pohledávce nelze tvořit opravné položky podle zákona o rezervách pouze proto, že od její splatnosti uplynulo méně než 6 měsíců nebo jde o pohledávku se jmenovitou hodnotou v okamžiku vzniku vyšší než 200 000 Kč, ohledně které nebylo zahájeno žádné řízení rozhodčí, soudní ani správní, i tak lze tuto pohledávku daňově odepsat. U pohledávek vzniklých po 1. 1. 2014 se zdá situace na první pohled trochu odlišná, a to vzhledem ke třem novelám ZDP. Konkrétně jde o zákon č. 458/2011 Sb., o změně zákonů související se zřízením jednoho inkasního místa a dalších změnách daňových a pojistných zákonů, o zákonné opatření Senátu č. 344/2013 Sb., o změně daňových zákonů v souvislosti s rekodifikací soukromého práva a o změně některých zákonů, a o zákon č. 267/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. První a druhá novela jsou účinné od 1. 1. 2014, třetí je účinná od 1. 1. 2015 s tím, že dle přechodného ustanovení lze toto znění ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) použít již pro zdaňovací období započaté v roce 2014. Pro pohledávky vzniklé počínaje 1. 1. 2014 odpadla podmínka účtování o vzniku pohledávky do zdanitelných výnosů. Jelikož ale nadále jako podmínka daňového odpisu pohledávky zůstává to, že lze k pohledávce tvořit zákonné opravné položky podle zákona o rezervách, ve kterém podmínka účtování do výnosů je, nejde prakticky o žádnou změnu. Daňově odepsat pohledávku ale lze také v případě, že zákonnou opravnou položku nelze tvořit pouze proto, že od její splatnosti uplynulo méně než 18 měsíců, nebo ji nelze tvořit pouze proto, že se jedná o pohledávku se jmenovitou hodnotou v okamžiku vzniku vyšší než 200 000 Kč nabytou postoupením i v případě, že nebylo zahájeno rozhodčí, soudní a správní řízení.

⁷² A vzniklé po 1. 1. 2004.

Co se týče podmínky týkající se osoby dlužníka, jde o 6 výslovně zákonem stanovených situací na straně dlužníka, které když nastanou, lze pohledávku vůči tomuto dlužníkovi daňově odepsat. Jedná se o tyto případy:

„1. u něhož soud zrušil konkurs proto, že majetek dlužníka je zcela nepostačující, a pohledávka byla poplatníkem přihlášena u insolvenčního soudu a měla být vypořádána z majetkové podstaty,

2. který je v úpadku nebo jemuž úpadek hrozí na základě výsledků insolvenčního řízení,

3. který zemřel, a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka,

4. který byl právnickou osobou a zanikl bez právního nástupce a věřitel nebyl s původním dlužníkem spojenou osobou (§ 23 odst. 7 ZDP),

5. na jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je uplatňována veřejná dražba, a to na základě výsledků této dražby,

6. jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je postižen exekucí, a to na základě výsledků provedení této exekuce.“⁷³

2.2.2 Insolvenční řízení a odpis pohledávek

V případě existence pohledávky po splatnosti za dlužníkem v insolvenčním řízení, lze daňově odepsat tuto pohledávku na základě ukončení insolvenčního řízení pouze z objektivních důvodů. Ukončení insolvenčního řízení ze subjektivních důvodů podle § 142 InsZ ústí jen k účetnímu odpisu pohledávky.

Objektivní důvody možného daňového odpisu pohledávky jsou uvedeny v § 24 odst. 2 písm. y) bod 1 a bod 2 ZDP. V bodě 1 jde o podmínky, že pohledávka byla věřitelem přihlášena u insolvenčního soudu a měla být vypořádána z majetkové podstaty, ale soud zrušil konkurs proto, že majetek dlužníka byl zcela nepostačující. Bod 2 tohoto ustanovení říká, že uplatnit daňově účinný odpis pohledávky lze za dlužníkem, který je v úpadku nebo kterému úpadek hrozí na základě výsledků insolvenčního řízení. Úpadek musí být osvědčen, tzn. soudem bylo vydáno rozhodnutí podle § 136 InsZ. Co je výsledek insolvenčního řízení,

⁷³ § 24 odst. 2 písm. y) ZDP.

vyplývá z Pokynu GFŘ D - 22 ⁷⁴. Jde o takové situace, ze kterých je již jisté, že daná pohledávka v rámci insolvenčního řízení nemůže být nikdy uhrazena, protože byly vyčerpány veškeré možnosti k získání úhrady, a to některým způsobem řešení úpadku. Jedná se tak např. o pravomocné rozhodnutí o zrušení konkursu po obdržení zprávy insolvenčního správce o splnění rozvrhového usnesení podle § 308 InsZ, o pravomocné rozhodnutí o splnění reorganizačního plánu podle § 364 InsZ, nebo o pravomocné rozhodnutí o splnění oddlužení podle § 413 InsZ. Pokyn D – 22 k tomu ještě obsahuje dnes již obsoletní úpravu zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku podle § 144 InsZ. Tento institut byl zrušen s účinností od 1. 1. 2014 novelou InsZ č. 294/2013 Sb., pokyn toto ale stále obsahuje.

Z výše uvedeného v celé této kapitole vyplývá, že zákonodárce sice umožňuje věřiteli, který účtuje v podvojném účetnictví a který eviduje pohledávku po splatnosti, eliminaci negativních dopadů s tím spojených a daňovou optimalizací, nicméně omezuje to splněním řady podmínek, které se navíc častou novelizací příslušných zákonů mění. Účetní jednotce tak nezbyvá, než každou jednotlivou pohledávku po splatnosti sledovat a vést k ní velmi pečlivou evidenci prokazující oprávněnost účetních a daňových postupů. Nicméně jako pozitivní lze hodnotit fakt, že postupně došlo k určitému zjednodušení a sjednocení postupů a nyní již může účetní jednotka prakticky evidovat pohledávky po splatnosti se stejným režimem tvorby zákonných opravných položek a následného odpisu.

2.3 Účetní a daňové souvislosti u věřitele ve vztahu k dani z příjmů a k insolvenčnímu řízení

V této podkapitole se zaměřím na účetní a daňový pohled u věřitele, právnické osoby účtující v podvojném účetnictví. Věřitel má několik pohledávek po splatnosti. Jeden z dlužníků věřitele je v insolvenčním řízení. Věřitel přihlásil pohledávku po splatnosti do insolvenčního řízení tohoto dlužníka a tato pohledávka nebyla popřena.

⁷⁴ Pokyn GFŘ D-22 k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, str. 36. Dostupné na stránkách https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-zakony/Pokyn_GFŘ_D-22.pdf.

Předpokládejme společnost ABC, s. r. o. Společnost vlastní, spravuje a pronajímá nebytové a bytové prostory. Na nebytový prostor č. 1 má uzavřenou nájemní smlouvu platnou od 1. 1. 2015 s nájemcem společností Meka, s. r. o., plátcem DPH, který využívá tento nebytový prostor k provozování své podnikatelské činnosti. V nájemní smlouvě je sjednané měsíční nájemné s tím, že datem uskutečnění zdanitelného plnění je považován první kalendářní den příslušného měsíce, splatnost je vždy k desátému dni příslušného měsíce. Pronajímatel společnost ABC, s. r. o. tedy každý měsíc vystavuje daňový doklad na nájemné, a to ve výši 10 000 Kč plus DPH v základní sazbě 21 %, tedy 2 100 Kč, celkem včetně DPH 12 100 Kč. Jelikož pronajímatel i nájemce jsou plátcí DPH a nájemce používá předmětný nebytový prostor k uskutečňování jeho ekonomické činnosti, uplatňuje se u tohoto nájmu DPH dle § 56a odst. 3 zákona o DPH. V ostatních případech by se jednalo o nájem nemovité věci, který je osvobozen od DPH. Pro pronajímatele má skutečnost, že nájemné je sjednáno včetně DPH, i jistou výhodu. Pokud u tohoto nebytového prostoru provede nějaké opravy, údržbu apod. dodavatelským způsobem nebo nakoupí od jiného plátce např. vybavení prostoru, má nárok na odpočet DPH z těchto přijatých zdanitelných plnění v plné výši.

Nyní zpět k dani z příjmů u věřitele. Vystavený daňový doklad na nájemné účtuje věřitel ve prospěch účtu 378 *Jiné pohledávky* souvztažně s účtem 602 *Tržby z prodeje služeb*. K 31. 12. 2017 v rámci inventarizace věřitel zjistil, že nájemce neuhradil fakturu za nájemné vystavenou v měsíci dubnu 2017, a to ani po urgencích a výzvách k zaplacení, stejně tak ani fakturu za dodávku vody na nebytový prostor, kterou věřitel vystavil na základě fakturace od dodavatele vody dne 15. června 2017 se splatností 25. června 2017. Věřitel účtuje služby spojené s pronájmem nebytového prostoru na základě vnitropodnikové směrnice rozvahově. Používá k tomu účet 315 *Ostatní pohledávky*, analyticky rozlišený s tím, že jde o přefakturace.

Věřitel v rámci inventarizace v souladu s § 29 ZoÚ má od nájemce odsouhlasení a potvrzení stavu pohledávek k 31. 12. 2017. Tento konfirmační dopis je přílohou práce. Pro úplnost dodávám, že konfirmační dopis není uznáním dluhu, často ho vystavují a potvrzují účetní, nepředstavuje tedy úmysl toho, kdo za společnost jedná, uznat svůj závazek.

Věřitel postupuje při tvorbě opravné položky k této pohledávce podle ZDP, podle zákona o rezervách a podle vnitropodnikové směrnice, která je také přílohou této práce. K 31. 12. 2017 jsou pohledávky za dlužníkem společnosti Meta, s. r. o. po splatnosti více než 8 měsíců, resp. 6 měsíců. Zákonné opravné položky, tedy ty daňově účinné, může věřitel vytvořit nejdříve, pokud je pohledávka po splatnosti více než 18 měsíců. Ve vnitropodnikové směrnici má věřitel povinnost vytvářet i účetní opravné položky. Podle článku III. odst. 5 této směrnice vytvoří věřitel účetní opravné položky ve výši 15 % z rozvahových hodnot pohledávek, jelikož se jedná o pohledávky, které jsou po splatnosti více než 6 měsíců, ale méně než 1 rok. Účetní jednotka má nastavené procentní výše účetních opravných položek relativně nízko. Je to z toho důvodu, že takových pohledávek po splatnosti má hodně vzhledem k předmětu podnikání, a pokud by vytvářela vyšší účetní opravné položky, byla by z tohoto důvodu ve ztrátě.

Tabulka č. 2: Účtování u věřitele v roce 2017

Datum	Popis účetního případu	Částka	MD	D
1. 4. 2017	Nájemné za měsíc duben (základ daně)	10 000 Kč	378	602
	DPH ve výši 21 %	2 100 Kč	378	343.1
15. 6. 2017	Přefakturace dodávky vody (základ daně)	1 000 Kč	311	315
	DPH ve výši 15 %	150 Kč	311	343.2
31. 12. 2017	Tvorba účetní opravné pohledávky ve výši 15 % z rozvahové hodnoty (nájemné)	1 815 Kč	559	391
31. 12. 2017	Tvorba účetní opravné pohledávky ve výši 15 % z rozvahové hodnoty (přefakturace vody)	172,50 Kč	559	391

Zdroj: vlastní zpracování.

Jelikož jsou účetní opravné položky náklady neuznávanými za náklady vynaložené k dosažení, zajištění a udržení příjmů, je třeba v souvislosti s nimi vyplnit II. oddíl přiznání k dani z příjmů právnických osob, konkrétně řádek 40 a k tomu přílohu č. 1 II. oddílu, tabulku A.

Tabulka č. 3: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2017 (II. oddíl)

Řádek	Název položky	Vyplní v celých Kč	
		poplatník	finanční úřad
10 ^{a)}	Výsledek hospodaření (zisk +, ztráta - ^{b)}) nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji ^{c)} ke dni <input type="text" value="31.12.2017"/>		
20 ^{a)}	Částky neoprávněně zkracující příjmy (§ 23 odst. 3 písm. a) bod 1 zákona) a hodnota nepeněžních příjmů (§ 23 odst. 6 zákona), pokud nejsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji na ř. 10		
30 ^{a)}	Částky, o které se podle § 23 odst. 3 písm. a) zákona, s výjimkou § 23 odst. 3 písm. a) bodů 1 a 2 zákona, zvyšuje výsledek hospodaření nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji na ř. 10		
40	Výdaje (náklady) neuznávané za výdaje (náklady) vynaložené k dosažení, zajištění a udržení příjmů (§ 25 nebo 24 zákona), pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji na ř. 10	1 988	
50	Rozdíl, o který odpisy hmotného a nehmotného majetku (§ 26 a § 32a zákona) uplatněné v účetnictví převyšují odpisy tohoto majetku stanovené podle § 26 až 33 zákona		
61 ^{a)}	Úprava základu daně podle § 23 odst. 8 zákona v případě zrušení poplatníka s likvidací		
62 ^{a)}			
70	Mezisoučet (ř. 20 + 30 + 40 + 50 + 61 + 62)	1 988	

Zdroj: Tiskopis Ministerstva financí č. 25 5404, vzor číslo 28 a vlastní zpracování.

Tabulka č. 4: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2017 (Příloha č. 1 II. oddílu, tabulka A)

A. Rozdělení výdajů (nákladů), které se neuznávají za výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů, uvedených na řádku 40 podle účtových skupin účtové třídy – náklady

Řádek	Název účtové skupiny (včetně číselného označení)	Vyplní v celých Kč	
		poplatník	finanční úřad
1	55 Odpisy, rezervy, opravné položky (tvorba účetních OP)	1 988	
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13	Celkem	1 988	

Zdroj: Tiskopis Ministerstva financí č. 25 5404, vzor číslo 28 a vlastní zpracování.

V roce 2018 nedojde k uhrazení pohledávek věřiteli ze strany dlužníka. Věřitel s dlužníkem podepsal uznání dluhu. Tímto se právo věřitele promlčí za deset let ode dne, kdy k uznání dluhu došlo.

V květnu 2018 ale podal dlužník na sebe insolvenční návrh. Insolvenční soud rozhodl o úpadku. Způsobem řešení úpadku je konkurs. Do konce roku 2018 nebylo insolvenční řízení skončeno. Věřitel přihlásil obě své pohledávky řádně a včas do insolvenčního řízení. Tyto pohledávky nebyly popřeny. Pohledávka z titulu nezaplaceného nájemného byla účtována v době vzniku do zdanitelných výnosů, lze tedy k ní vytvořit zákonnou opravnou položku, a to jednorázově ve zdaňovacím období, ve kterém se věřitel řádně a včas přihlásil do insolvenčního řízení dlužníka, a to do výše rozvahové hodnoty nepromlčené pohledávky. Tato opravná položka se účtuje na účet 558 - *Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek v provozní činnosti*, doporučuje se analyticky tento účet rozlišit právě na opravné položky vytvořené podle § 8 zákona o rezervách. Pokud by věřitel např. z

důvodu očekávané ztráty nechtěl vytvořit jednorázově zákonnou opravnou položku podle § 8 zákona o rezervách ve výši 12 100 Kč, může k této pohledávce tvořit tzv. časové zákonné opravné položky podle § 8a zákona o rezervách. V tomto případě nebude věřitel vázán ani přihláškou do insolvenčního řízení, ani jeho výsledkem. K odpisu této pohledávky pak může věřitel přistoupit kdykoli po vyhodnocení, že šance na zaplacení pohledávky jsou minimální. Pohledávka z titulu přefakturace dodávky vody byla při vzniku účtována rozvahově, tedy ne do zdanitelných výnosů. Věřitel není oprávněn k této pohledávce tvořit zákonné opravné položky, bude pokračovat v tvorbě účetních opravných položek podle vnitropodnikové směrnice.

Tabulka č. 5: Účtování u věřitele v roce 2018

Datum	Popis účetního případu	Částka	MD	D
31. 12. 2018	Zrušení účetní opravné položky k pohledávce (nájemné)	1 815 Kč	391	559
31. 12. 2018	Tvorba zákonné opravné položky podle § 8 zákona o rezervách ve výši 100 %	12 100 Kč	558	391
31. 12. 2018	Tvorba účetní opravné pohledávky ve výši 15 % z rozvahové hodnoty (přefakturace vody) – celkem vytvořeno již 30 % v celkové výši 345 Kč	172,50 Kč	559	391

Zdroj: vlastní zpracování.

Pokud tedy věřitel vytvoří zákonnou opravnou položku podle § 8 zákona o rezervách, je povinen vyplnit Přílohu č. 1 II. oddílu tabulku C písm. a). Do řádku 3 níže uvedené tabulky se zapisuje částka vytvořené zákonné opravné položky podle § 8 zákona o rezervách v daném zdaňovacím období, do řádku 4 pak stav takto vytvořených opravných položek ke konci zdaňovacího období, za které se podává daňové přiznání.

Tabulka č. 6: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2018 (opravná položka podle § 8 zákona o rezervách)

C. Odpis pohledávek zahrnovaný do výdajů (nákladů) k dosažení, zajištění a udržení příjmů a zákonné rezervy a zákonné opravné položky vytvořené podle zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rezervách“)

a) Odpis neuhrazených pohledávek zahrnovaný do daňových výdajů (nákladů) a zákonné opravné položky k pohledávkám, mimo bankovních opravných položek podle § 5 zákona o rezervách – vyplňují všichni poplatníci

Řádek	Název položky	Vyplní v celých Kč	
		poplatník	finanční úřad
1	(neobsazeno)	X	X
2	(neobsazeno)	X	X
3	Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení vytvořené podle § 8 zákona o rezervách v daném období, za které se podává daňové přiznání	12 100	
4	Stav zákonných opravných položek k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení (§ 8 zákona o rezervách) ke konci období, za které se podává daňové přiznání	12 100	
5	Stav nepromlčených pohledávek splatných po 31. prosinci 1994, k nimž lze tvořit zákonné opravné položky (§ 8a zákona o rezervách) ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
6	Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám vytvořené podle § 8a zákona o rezervách v daném období, za které se podává daňové přiznání		
7	Stav zákonných opravných položek k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994 (§ 8a zákona o rezervách) ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
8	Opravné položky k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh vytvořené podle § 8b zákona o rezervách v daném období, za které se podává daňové přiznání		
9	Stav zákonných opravných položek k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh (§ 8b zákona o rezervách) ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
10	Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám, vytvořené podle § 8c zákona o rezervách v daném období, za které se podává daňové přiznání		
11	Stav zákonných opravných položek k nepromlčeným pohledávkám vytvořených podle § 8c zákona o rezervách ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
12	Úhm hodnot pohledávek nebo pořizovacích cen pohledávek nabytých postoupením, uplatněných v daném zdaňovacím období, za které se podává daňové přiznání jako výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle § 24 odst. 2 písm. y) zákona		

Zdroj: Tiskopis Ministerstva financí č. 25 5404, vzor číslo 29 a vlastní zpracování.

Tabulka č. 7: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2018 (II. oddíl)

100	Příjmy, které nejsou předmětem daně podle § 18 odst. 2 zákona, pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
101	Příjmy, jež u veřejně prospěšných poplatníků, nejsou předmětem daně podle § 18a odst. 1 zákona, pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
109 ^{a)}	Příjmy osvobozené od daně podle § 19b zákona, pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
110 ^{a)}	Příjmy osvobozené od daně podle § 19 zákona, pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
111 ^{a)}	Částky, o které se podle § 23 odst. 3 písm. b) zákona snižuje výsledek hospodaření nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
112 ^{a)}	Částky, o které lze podle § 23 odst. 3 písm. c) zákona snížit výsledek hospodaření nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji (ř. 10)	1 815	
120	Příjmy nezahmované do základu daně podle § 23 odst. 4 písm. a) zákona		
130	Příjmy nezahmované do základu daně podle § 23 odst. 4 písm. b) zákona		
140 ^{a)}	Příjmy a částky podle § 23 odst. 4 zákona, s výjimkou příjmů podle § 23 odst. 4 písm. a) a b) zákona, nezahmované do základu daně		
150	Rozdíl, o který odpisy hmotného a nehmotného majetku stanovené podle § 26 až 33 zákona převyšují odpisy tohoto majetku uplatněné v účetnictví		
160 ^{a)}	Souhm jednotlivých rozdílů, o které částky výdajů (nákladů) vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů převyšují náklady uplatněné v účetnictví		
161 ^{a)}	Úprava základu daně podle § 23 odst. 8 zákona v případě zrušení poplatníka s likvidací		
162 ^{a)}			
170	Mezisoučet (ř. 100 + 101 + 109 + 110 + 111 + 112 + 120 + 130 + 140 + 150 + 160 + 161 + 162)	1 815	

2

Zdroj: Tiskopis Ministerstva financí č. 25 5404, vzor číslo 29 a vlastní zpracování.

Tabulka č. 8: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2018 (Příloha č. 1 II. oddílu, tabulka A)

A. Rozdělení výdajů (nákladů), které se neuznávají za výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů, uvedených na řádku 40 podle účtových skupin účtové třídy – náklady

Řádek	Název účtové skupiny (včetně číselného označení)	Vypíní v celých Kč	
		poplatník	finanční úřad
1	55 Odpisy, rezervy, opravné položky (tvorba účetních OP)	173	
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13	Celkem	173	

Zdroj: Tiskopis Ministerstva financí č. 25 5404, vzor číslo 29 a vlastní zpracování.

Řádek 40 daňového přiznání zvyšuje výsledek hospodaření, řádek 112 naopak snižuje. K řádku 112 je třeba přidat komentář, v tomto případě bude obsahovat sdělení, že jde o snížení výsledku hospodaření dle § 23 odst. 3 písm. c) ZDP – zrušení účetní opravné položky účtované na stranu Dal účtu 559.

V roce 2019 je insolvenční řízení dlužníka společnosti Meta s. r. o. ukončeno. Na základě rozvrhového usnesení byla věřiteli z přihlášené pohledávky ve výši 12 100 Kč vyplacena v červnu 2019 částka 3 100 Kč a z přihlášené pohledávky z titulu přefakturace ve výši 1 150 Kč částka 294,60 Kč.

Tabulka č. 9: Účtování u věřitele v roce 2019

Datum	Popis účetního případu	Částka	MD	D
10. 6. 2019	Přijata částka z rozvrhového usnesení (nájemné)	3 100 Kč	221	378
10. 6. 2019	Zrušena zákonná opravná položka na základě výsledků insolvenčního řízení	12 100 Kč	391	558
10. 6. 2019	Odpis zbývajících nezaplacených částek (daňový § 24 odst. 2 písm. y) ZDP)	9 000 Kč	546	378
10. 6. 2019	Přijata částka z rozvrhového usnesení (přefakturace)	294,60 Kč	221	311
10. 6. 2019	Zrušena účetní opravná položka ve výši 30 % na základě výsledků insolvenčního řízení	345 Kč	391	559
10. 6. 2019	Odpis zbývajících nezaplacených částek (nedaňový)	855,40 Kč	546.1	311

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č. 10: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2019 (opravná položka podle § 8 zákona o rezervách)

C. Odpis pohledávek zahrnovaný do výdajů (nákladů) k dosažení, zajištění a udržení příjmů a zákonné rezervy a zákonné opravné položky vytvářené podle zákona č. 593/1992 Šb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rezervách“)

a) Odpis neuhrazených pohledávek zahrnovaný do daňových výdajů (nákladů) a zákonné opravné položky k pohledávkám, mimo bankovních opravných položek podle § 5 zákona o rezervách – vyplňují všichni poplatníci

Řádek	Název položky	Vyplní v celých Kč	
		poplatník	finanční úřad
1	(neobsazeno)	X	X
2	(neobsazeno)	X	X
3	Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení vytvořené podle § 8 zákona o rezervách v daném období, za které se podává daňové přiznání		
4	Stav zákonných opravných položek k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení (§ 8 zákona o rezervách) ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
5	Stav nepromlčených pohledávek splatných po 31. prosinci 1994, k nimž lze tvořit zákonné opravné položky (§ 8a zákona o rezervách) ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
6	Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám vytvořené podle § 8a zákona o rezervách v daném období, za které se podává daňové přiznání		
7	Stav zákonných opravných položek k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994 (§ 8a zákona o rezervách) ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
8	Opravné položky k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh vytvořené podle § 8b zákona o rezervách v daném období, za které se podává daňové přiznání		
9	Stav zákonných opravných položek k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh (§ 8b zákona o rezervách) ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
10	Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám, vytvořené podle § 8c zákona o rezervách v daném období, za které se podává daňové přiznání		
11	Stav zákonných opravných položek k nepromlčeným pohledávkám vytvořených podle § 8c zákona o rezervách ke konci období, za které se podává daňové přiznání		
12	Úhm hodnot pohledávek nebo pořizovacích cen pohledávek nabytých postoupením, uplatněných v daném zdaňovacím období, za které se podává daňové přiznání jako výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle § 24 odst. 2 písm. y) zákona	12 100	

Zdroj: Tiskopis Ministerstva financí č. 25 5404, vzor číslo 30 a vlastní zpracování.

Pokud by věřitel vůbec netvořil žádné opravné položky k pohledávce z titulu nezaplaceného nájemného, při vzniku této pohledávky by zdanil celý výnos a až po skončení insolvenčního řízení by byl odpis zbylé nezaplacené výše daňově účinný. Tvorbou zákonné opravné položky je nakonec vliv na základ daně v úhrnu stejný, tedy věřitel zdaní jen tu část pohledávky, za kterou skutečně obdržel zaplacené, ale již o rok dříve si mohl věřitel snížit základ daně o vytvořenou opravnou položku a nemusel se snížením základu daně čekat až na výsledek insolvenčního řízení. U druhé pohledávky, ke které věřitel nemohl tvořit zákonné opravné pohledávky vůbec, tvorbou účetních opravných položek dostal věřitel požadavku věrného a poctivého obrazu o účetnictví. Jejich tvorba zvyšuje základ daně, jejich zrušení základ daně snižuje. Odpis takové pohledávky základ daně opět zvyšuje.

Tabulka č. 11: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2019 (II. oddíl)

20 ^a)	Částky neoprávněně zkracující příjmy (§ 23 odst. 3 písm. a) bod 1 zákona) a hodnota nepeněžních příjmů (§ 23 odst. 6 zákona), pokud nejsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji na ř. 10		
30 ^b)	Částky, o které se podle § 23 odst. 3 písm. a) zákona, s výjimkou § 23 odst. 3 písm. a) bodů 1 a 2 zákona, zvyšuje výsledek hospodaření nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji na ř. 10		
40	Výdaje (náklady) neuznávané za výdaje (náklady) vynaložené k dosažení, zajištění a udržení příjmů (§ 25 nebo 24 zákona), pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji na ř. 10	855	
50	Rozdíl, o který odpisy hmotného a nehmotného majetku (§ 26 a § 32a zákona) uplatněné v účetnictví převyšují odpisy tohoto majetku stanovené podle § 26 až 33 zákona		
61 ^a)	Úprava základu daně podle § 23 odst. 8 zákona v případě zrušení poplatníka s likvidací		
62 ^a)			
63	Částky, o které se podle § 23e, § 23g, § 23h a § 38fa zákona zvyšuje výsledek hospodaření nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
70	Mezisoučet (ř. 20 + 30 + 40 + 50 + 61 + 62 + 63)	855	
100	Příjmy, které nejsou předmětem daně podle § 18 odst. 2 zákona, pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
101	Příjmy, jež u veřejně prospěšných poplatníků nejsou předmětem daně podle § 18a odst. 1 zákona, pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
109 ^a)	Příjmy osvobozené od daně podle § 19b zákona, pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
110 ^a)	Příjmy osvobozené od daně podle § 19 zákona, pokud jsou zahrnuty ve výsledku hospodaření nebo v rozdílu mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
111 ^a)	Částky, o které se podle § 23 odst. 3 písm. b) zákona snižuje výsledek hospodaření nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
112 ^a)	Částky, o které lze podle § 23 odst. 3 písm. c) zákona snížit výsledek hospodaření nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji (ř. 10)	345	
120	Příjmy nezahmované do základu daně podle § 23 odst. 4 písm. a) zákona		
130	Příjmy nezahmované do základu daně podle § 23 odst. 4 písm. b) zákona		
140 ^b)	Příjmy a částky podle § 23 odst. 4 zákona, s výjimkou příjmů podle § 23 odst. 4 písm. a) a b) zákona, nezahmované do základu daně		
150	Rozdíl, o který odpisy hmotného a nehmotného majetku stanovené podle § 26 až 33 zákona převyšují odpisy tohoto majetku uplatněné v účetnictví		
160 ^a)	Souhm jednotlivých rozdílů, o které částky výdajů (nákladů) vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů převyšují náklady uplatněné v účetnictví		
161 ^a)	Úprava základu daně podle § 23 odst. 8 zákona v případě zrušení poplatníka s likvidací		
162 ^a)			
163	Částky, o které se podle § 23e, § 23g a § 38fa zákona snižuje výsledek hospodaření nebo rozdíl mezi příjmy a výdaji (ř. 10)		
170	Mezisoučet (ř. 100 + 101 + 109 + 110 + 111 + 112 + 120 + 130 + 140 + 150 + 160 + 161 + 162 + 163)	345	

Zdroj: Tiskopis Ministerstva financí č. 25 5404, vzor číslo 30 a vlastní zpracování.

Tabulka č. 12: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2019 (Příloha č. 1 II. oddílu, tabulka A)

A. Rozdělení výdajů (nákladů), které se neuznávají za výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů, uvedených na řádku 40 podle účtových skupin účtové třídy – náklady

Řádek	Název účtové skupiny (včetně číselného označení)	Vyplní v celých Kč	
		poplatník	finanční úřad
1	54 Ostatní náklady (Nedaňový odpis pohledávky účet 546)	855	
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13	Celkem	855	

Zdroj: Tiskopis Ministerstva financí č. 25 5404, vzor číslo 30 a vlastní zpracování.

3 Insolvenční řízení ve vztahu k dani z přidané hodnoty u věřitele

V předchozí kapitole jsem se zabývala dopady na daň z příjmů u věřitele, který eviduje pohledávku dlužníka po splatnosti. Nyní se zaměřím na dopady na daň z přidané hodnoty z pohledu věřitele. To, co propojuje daň z přidané hodnoty s insolvenčním řízením, je problematika opravy výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení.

Daň z přidané hodnoty je upravena zákonem č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. S účinností od 1. 4. 2011 byl zaveden zákonem č. 47/2011 Sb.⁷⁵ institut opravy výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení do zcela nového ustanovení § 44. Dle důvodové zprávy k zákonu č. 47/2011 Sb. byl impulsem zavedení negativní vývoj ekonomické situace. Zákonodárce si v rámci protikrizových opatření vzal za cíl tímto institutem pomoci podnikům, které mají nedobytné pohledávky za jinými podniky v platební neschopnosti. I když se poté ekonomická situace změnila, má tento institut stále své opodstatnění. V důvodové zprávě k novele zákona o DPH č. 80/2019 Sb. je motivem ponechání a rozšíření tohoto institutu snadnější vstup zahraničních subjektů na český trh a jejich setrvání v podnikání na území České republiky⁷⁶.

Princip tohoto institutu spočívá v tom, že věřitel (dodavatel zboží nebo služby) má nárok na opravu výše daně na výstupu v případě, že mu dlužník (odběratel) za toto dodané zboží nebo poskytnutou službu nezaplatí a proti tomuto dlužníku bylo zahájeno insolvenční řízení. Již od samotného zavedení tohoto institutu platila řada omezujících podmínek, které se na základě judikatury často měnily. S účinností od 1. 4. 2019 byl § 44 zákona o DPH zrušen a oprava výše daně u pohledávek se rozšířila i na jiné případy jejich nedobytnosti v rámci § 46 a následujícího zákona o DPH.

Z důvodů mj. volného pohybu zboží a služeb, vytvoření vnitřního trhu a zabránění narušení hospodářské soutěže je DPH daní harmonizovanou v rámci EU⁷⁷. Dne 1. ledna 2007 vstoupila v platnost směrnice Rady 2006/112/ES o společném systému daně z přidané hodnoty, která ve svém článku 90 ukládá

⁷⁵ Zákon, kterým se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

⁷⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 80/2019 Sb., Sněmovní tisk 206/0, s. 331.

⁷⁷ Čl. 113 Smlouvy o fungování Evropské unie.

členským státům povinnost umožnit snížení základu daně v případech, kdy není zcela nebo zčásti cena za zdanitelné plnění zaplacená, což je odraz základní zásady této směrnice, podle které základ daně je tvořen skutečně přijatým protiplněním⁷⁸. V souladu s tímto článkem směrnice byl institut opravy výše daně u pohledávek za dlužníky do českého zákona o DPH implementován a s účinností od 1. dubna 2019 více harmonizován, když byl tento institut rozšířen i na další případy nezaplacení ceny za zdanitelné plnění, nejen v důsledku insolvenčního řízení dlužníka.

3.1 Oprava výše DPH u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení

V této podkapitole bych vylíčila podmínky, za jakých lze provést opravu výše DPH u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. Tento institut se v průběhu let vyvíjel. Je třeba mít na paměti i přechodná ustanovení k novelám zákona o DPH, resp. k novelám InsZ.

Tak jako u opravných položek k pohledávkám podle zákona o rezervách, tak i institut opravy výše daně za dlužníky v insolvenčním řízení je možností věřitele, na kterou v tomto případě navazují související povinnosti dlužníka.

3.1.1 Podmínky opravy výše daně podle právní úpravy účinné do 31. 3. 2019

Podmínkami pro provedení opravy výše daně dle právní úpravy platné do 31. března 2019⁷⁹ jsou:

- věřitel i dlužník jsou plátcí DPH⁸⁰,
- věřitel uskutečnil pro dlužníka zdanitelné plnění, ze kterého mu vznikla povinnost priznat daň,

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 6. 2019, č. j. 10 Afs 71/2016-102, Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. 5. 2019 C-127/18.

⁷⁹ Zákon o DPH ve znění zákona č. 243/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím celního zákona.

⁸⁰ O tomto předpokladu panovala (vzhledem k ostatním předpokladům) vzácná shoda až do Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 6. 2019, č. j. 10 Afs 71/2016-102.

- za toto zdanitelné plnění dlužník věřiteli nezaplatil, ani tato pohledávka z titulu tohoto plnění jinak nezanikla,
- dlužník a věřitel nejsou v době vzniku pohledávky osobami kapitálově spojenými podle § 5a odst. 3 zákona o DPH, ani osobami blízkými nebo společníky téže společnosti,
- dlužník se nachází v insolvenčním řízení a insolvenční soud rozhodl o řešení úpadku konkursem ⁸¹,
- pohledávka věřitele vznikla v období končícím 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku,
- věřitel pohledávku řádně přihlásil do insolvenčního řízení dlužníka, pohledávka byla zjištěna a přihlíží se k ní v tomto insolvenčním řízení,
- věřitel doručil dlužníkovi daňový doklad vystavený v souladu s § 46 odst. 1 zákona o DPH,
- opravu výše daně nelze provést po uplynutí 3 let od konce zdaňovacího období, ve kterém se uskutečnilo původní zdanitelné plnění,
- opravu nelze provést v případě, že dlužník přestal být plátcem DPH.

Pokud věřitel splní všechny tyto podmínky, je oprávněn provést opravu výše daně, a to nejdříve v tom zdaňovacím období, ve kterém jsou tyto podmínky splněny. Pokud je následně pohledávka plně, nebo částečně uspokojena, má věřitel povinnost přiznat z této přijaté úplaty daň ke dni, kdy k této úplatě došlo, a doručit dlužníkovi daňový doklad podle § 46 odst. 2 zákona o DPH ⁸². Při postoupení pohledávky, u které věřitel provedl úpravu výše daně, je věřitel povinen zvýšit daň na výstupu o výši provedené opravy a doručit dlužníkovi písemné oznámení o postoupení pohledávky ⁸³. Dle § 44 odst. 8 zákona o DPH dochází při zrušení registrace k DPH věřitele k jeho povinnosti také zvýšit daň na výstupu. Všechny tyto opravy výše DPH se považují za samostatná zdanitelná plnění, datum uskutečnění se odvíjí od data doručení opravného daňového

⁸¹ Ačkoli bylo ustanovení § 44 zákona o DPH aplikovatelné pouze na úpadky řešené konkursem, vlivem rozhodovací praxe Soudního dvora EU byla umožněna oprava výše daně i v případě reorganizace. Více Rozsudky Soudního dvora EU, C-396/16 T-2 a ve věci Enzo di Maura, C-246/16.

⁸² § 44 odst. 6 zákona o DPH ve znění účinném do 31. 3. 2019.

⁸³ § 44 odst. 7 zákona o DPH ve znění účinném do 31. 3. 2019.

dokladu dlužníkovi. Pro opravy výše daně se uplatní sazba daně platná ke dni uskutečnění původního zdanitelného plnění⁸⁴.

Na provedenou opravu výše daně u věřitele navazují povinnosti dlužníka. Dle § 44 odst. 5 zákona o DPH je dlužník povinen po splnění všech podmínek snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění o tu částku daně opravenou věřitelem. Činí tak na základě jemu doručeného daňového dokladu v tom zdaňovacím období, kdy mu tento daňový doklad byl doručen.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v případě nezaplacení pohledávky dlužníkem věřiteli, který v době vzniku pohledávky měl povinnost přiznat z této jemu dosud nezaplacené pohledávky DPH, umožňuje zákonodárce věřiteli získat ze státního rozpočtu zpět dříve přiznané DPH. Oprava výše daně je tak poměrně rychlým a částečným uspokojením věřitele v insolvenčním řízení dlužníka, kdy se dokonce může jednat i o řádově vyšší uspokojení, než lze vůbec očekávat u nezajištěných pohledávek. Toto DPH je pak následně povinen dlužník vrátit do státního rozpočtu formou snížení již dříve uplatněného odpočtu daně. Jelikož se dlužník nachází v úpadku, stát tuto svou pohledávku vůči dlužníkovi uplatňuje jako pohledávku za majetkovou podstatou, a to dle § 168 odst. 2 písm. e) InsZ. Pohledávka za majetkovou podstatou je obecně uspokojována přednostně. Přitom podle InsZ ve znění účinného do 31. 12. 2013 nešlo o pohledávku za majetkovou podstatou a dle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu se taková pohledávka státu neuspokojovala z důvodu, že se tato pohledávka reálně vztahuje k daňové povinnosti dlužníka za období před účinností rozhodnutí o úpadku⁸⁵.

S účinností od 1. 1. 2014⁸⁶ byla ale do InsZ explicitně vložena tato pohledávka státu z titulu opravy výše daně jako pohledávka za majetkovou podstatou. Do té doby panoval rozpor mezi výkladem a praxí finanční správy na jedné straně a insolvenčními správci a Expertní pracovní skupinou pro insolvenční právo při Ministerstvu spravedlnosti na straně druhé. Richter dokonce považuje spory o pohledávkách vzniklých opravou výše daně za „jeden z nejbizarnějších

⁸⁴ § 44 odst. 9 zákona o DPH ve znění účinném do 31. 3. 2019.

⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2017, č. j. 4 Afs 224/2016 - 34.

⁸⁶ Zákon č. 249/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

*příběhů vývoje tuzemského insolvenčního práva po 1. 1. 2008*⁸⁷. GFR ve své informaci ze dne 22. července 2011 v bodě 1. 2.⁸⁸ uvádí, že pohledávka správce daně, která odpovídá nově vzniklé povinnosti dlužníka provést opravu daně, je v souladu s § 168 odst. 2 písm. d) InsZ⁸⁹ ve znění účinném od 1. 4. 2011 a jde o pohledávku za majetkovou podstatou. GFR argumentovala tím, že oprava daně je samostatným zdanitelným plněním, které vzniklo po rozhodnutí o úpadku s tím, že takovéto postavení pohledávky v insolvenčním řízení bylo záměrem zákonodárce a je v souladu s principem neutrality systému DPH. K tomu lze jen konstatovat, že zákonodárce v tomto případě zanedbal svou legislativní práci, když výslovně neuvedl, jaký vliv na právní status pohledávky státu za dlužníkem má oprava výše daně na vstupu provedená zrcadlově dlužníkem. Jako samostatné zdanitelné plnění uvedené v § 44 odst. 9 zákona o DPH navíc zákonodárce uvádí pouze opravu výše daně u věřitele, nikoli u dlužníka. S principem neutrality systému DPH také nelze úplně souhlasit, jelikož většina insolvenčních řízení stejně končí tak, že nelze uspokojit ani pohledávky za majetkovou podstatou.

Zpráva NKÚ⁹⁰ ze dne 30. března 2015 hovoří o nedostatečné kontrole ze strany správců daně, které mělo za následek rozdíl mezi výší oprav uplatněných věřiteli a hodnotou oprav vykázanou dlužníky ve výši cca 193 mil. Kč ve sledovaném období od 1. 4. 2011 do 31. 10. 2014. Tento rozdíl by na základě principu neutrality systému DPH neměl vůbec vzniknout. Věřitelů, kteří využili možnosti v tomto období požádat o vrácení jim neuhrazené DPH dlužníkem v insolvenčním řízení, bylo 3 471. Ve sledovaném vzorku ale byly uznány opravy výše daně, ačkoli nebyly pro to splněny zákonné podmínky, za celkem cca 30 mil. Kč. Dále např. NKÚ ve spisech 167 plátců porovnáním daňových přiznání zjistil, že věřitelé vykázali opravy základu daně ve výši 11 390 804 Kč, ale na druhé straně dlužníci snížili odpočet daně pouze o 30 849 Kč.

⁸⁷ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2 vydání. Praha: Wolters Kluwer., 2017. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 201.

⁸⁸ Informace GFR k aplikaci § 44 ZDPH – Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení [online]. Finanční správa, [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-seznam-dani/2011_Informace_GFR_aplikace_44_ZDPH.PDF

⁸⁹ Správně mělo být § 168 odst. 2 písm. e) InsZ.

⁹⁰ Nejvyšší kontrolní úřad. *Kontrolní závěr z kontrolní akce 14/17 – Správa daně z přidané hodnoty a dopady legislativních změn na příjmy státního rozpočtu*. [online]. [cit. 2019-10-22]. Dostupné z WWW: <https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K14017.pdf>.

Expertní pracovní skupina pro insolvenční právo ve svém výkladovém stanovisku ⁹¹ došla k opačnému závěru než GFŘ, a to, že pohledávka vzniklá státu není pohledávkou za majetkovou podstatou a v průběhu insolvenčního řízení se neuspokojuje. Expertní pracovní skupina argumentuje tím, že pohledávka státu z titulu opravy výše daně je v rozporu s principem rovných možností věřitelů vyjádřeném v § 5 písm. b) InsZ. Také Ústavní soud již řešil otázku výhodnějšího postavení státu a vyložil, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu a žádnou interpretací norem ochrany vlastnického práva nelze dovodit zvýšenou ochranu práv státu, i když se jedná o veřejnoprávní pohledávky ⁹². Nadto lze dále uvést, že oprava výše daně provedená dlužníkem podáním daňového přiznání je vlastně procesní úkon, který nemá žádný vliv na pohledávku, která vznikla již dodáním zboží nebo poskytnutím služby. Insolvenční správci odmítali mimo jiné i z těchto důvodů vracet odpočty DPH, což vyústilo k incidenčním sporům ⁹³, které nakonec řešil až Nejvyšší soud. Rozborem rozhodnutí Nejvyššího soudu o postavení pohledávky státu z titulu opravy výše daně a dále rozhodnutími Nejvyššího správního soudu o tom, zda opravu výše daně lze považovat za daň vzniklou po rozhodnutí o úpadku, se budu více zabývat v samostatné kapitole 4.

3.1.2 Podmínky opravy výše daně podle právní úpravy účinné od 1. 4. 2019

Zákonem č. 80/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony vstoupila v účinnost novela zákona o DPH, která zrušila dosavadní ustanovení § 44 a § 46 o opravě výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. Novými ustanoveními § 46 až § 46g došlo k větší harmonizaci s článkem 90 směrnice Rady 2006/112/ES o společném systému daně z přidané hodnoty, když se rozšířil okruh situací, kdy je věřitel oprávněn provést opravu základu daně. Na základě přechodných ustanovení se postup podle nové právní úpravy použije v případě, že veškeré rozhodné skutečnosti pro provedené opravy podle § 46 odst. 1 zákona o DPH nastaly ode dne nabytí

⁹¹ Výkladové stanovisko č. 6 ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 4. října 2011.

⁹² Nález ÚS ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 38/05.

⁹³ Jelikož jde o spory o pořadí pohledávky dle § 159 odst. 1 písm. a) InsZ.

účinnosti novely zákona o DPH, tedy od 1. 4. 2019, i když původní zdanitelné plnění se uskutečnilo před 1. 4. 2019.

Podmínkami pro provedení opravy základu daně dle právní úpravy platné od 1. dubna 2019 v ustanovení § 46 zákona o DPH jsou:

- věřitel a dlužník jsou plátcí DPH jak v případě uskutečnění původního zdanitelného plnění, tak i v době provádění opravy daně⁹⁴,
- věřitel uskutečnil zdanitelné plnění, ze kterého mu vznikla povinnost přiznat daň, a tuto daň přiznal,
- věřitel neobdržel úplatu nebo její část za toto plnění, předmětné zdanitelné plnění lze považovat s vysokou pravděpodobností za definitivně nezaplacené a právo věřitele na toto plnění z pohledávky nezaniklo,
- existuje řízení, do kterého věřitel vstoupil, či ho sám inicioval, za účelem zaplacení jím poskytnutého zdanitelného plnění,
- dlužník a věřitel nejsou v době vzniku pohledávky osobami kapitálově spojenými⁹⁵, ani osobami blízkými nebo společníky téže společnosti,
- dlužník nebyl ke dni uzavření smlouvy, podle které se poskytlo předmětné zdanitelné plnění, nespolehlivým plátcem nebo nespolehlivou osobou,
- věřitel dlužníka dostatečně zná⁹⁶,
- věřitel nejpozději k datu dodání zboží nebo poskytnutí služby byl v dobré víře, že zdanitelné plnění bude řádně zaplacen⁹⁷,

⁹⁴ Dle důvodové zprávy k zákonu č. 80/2019 Sb. je zákonodárce připraven na základě výsledku řízení o předběžné otázce ve věci A_PACK CZ, C-127/18 tuto podmínku korigovat. Ve věci již rozhodl Nejvyšší správní soud č. j. 10 Afs 71/2016-102.

⁹⁵ S tím, že výše podílu představuje nebo ke dni uskutečnění zdanitelného plnění představovala alespoň 25 % základního kapitálu nebo 25 % hlasovacích práv těchto osob. § 46 odst. 3 písm. a), bod 1 zákona o DPH.

⁹⁶ Věřitel je schopen jednoznačně dlužníka označit, nevystavil tedy např. zjednodušený daňový doklad.

⁹⁷ Zde zákonodárce apeluje na obezřetnost dodavatelů zboží a poskytovatelů služeb a vyžaduje od nich včasnou identifikaci rizikových odběratelů.

- od konce zdaňovacího období, ve kterém se uskutečnilo zdanitelné plnění, neuplynuly 3 roky, resp. 5 let v případě dodatečné opravy základu daně ⁹⁸, lhůty neběží po dobu řízení (§ 46 odst. 5 zákona o DPH),
- věřitel vystaví základní opravný daňový doklad do 30 dnů ode dne zjištění skutečností, tento doklad má náležitosti podle § 46e zákona o DPH.

Oprava základu daně se provede ve výši základu daně stanoveného z neobdržené úplaty za zdanitelné plnění. Oprava základu daně se dle § 46f zákona o DPH považuje za samostatné zdanitelné plnění a použije se sazba daně, případně kurz pro přepočtení cizí měny na českou dle původního zdanitelného plnění. Zrcadlově je pak dlužník dle § 74a povinen opravit odpočet daně.

Řízeními, které byly zahájeny a jsou podmínkou opravy základu daně, jsou exekuční řízení podle exekučního řádu, insolvenční řízení a řízení o pozůstalosti v případě smrti dlužníka. Podmínky těchto řízení pro opravy základu daně jsou uvedeny v § 46 odst. 1 zákona o DPH. Prakticky tak došlo k rozšíření možností provedení opravy DPH. Pro účely této práce se zaměřím na insolvenční řízení.

Pokud se dlužník věřitele nachází v insolvenčním řízení a věřitel svoji pohledávku do tohoto řízení přihlásil nejpozději ve lhůtě stanovené rozhodnutím soudu o úpadku a tato pohledávka byla zjištěna a v insolvenčním řízení se k ní přihlíží, je věřitel oprávněn provést opravu základu daně dle § 46 a násl. zákona o DPH za podmínky, že insolvenční soud rozhodl o prohlášení konkursu nebo o přeměně reorganizace v konkurs. Oproti minulým úpravám zde již není podmínka, že pohledávka vznikla v období končícím 6 měsíci před rozhodnutím soudu o úpadku dlužníka. Opravu nelze provést po uplynutí 3 let od konce zdaňovacího období, ve kterém se uskutečnilo zdanitelné plnění. Tato lhůta neběží po dobu trvání tohoto insolvenčního řízení, ve kterém se věřitel domáhá uspokojení své pohledávky. Pokud dojde následně ke zrušení konkursu z důvodů uvedených v § 46d zákona o DPH, je věřitel povinen provést zrušení již dříve provedené opravy základu daně.

⁹⁸ § 46c odst. 6 zákona o DPH.

Zákon umožňuje provést opravu základu daně i v případě, že insolvenční soud schválil oddlužení. Provést opravu lze ale jen z té části pohledávky, která nebude uspokojena na základě zprávy pro oddlužení.

Dále je v zákoně explicitně stanovena možnost provést opravu výše základu daně v případě řešení úpadku reorganizací. Zákonodárce ji ale systematicky zařadil do § 42 zákona o DPH, jelikož oddíl 3 zákona se týká oprav základu daně v případě nedobytných pohledávek. Oprava základu daně v případě reorganizace dlužníka je u věřitele možná jen za splnění podmínky, že pohledávka věřitele je zahrnuta do schváleného reorganizačního plánu a reorganizace je provedena restrukturalizací pohledávek věřitelů dle § 341 odst. 1 písm. a) InsZ. V reorganizačním plánu pak musí být uvedeno, o jakou část se pohledávka věřitele snižuje, a pouze v tomto rozsahu je věřitel oprávněn provést opravu základu daně⁹⁹. Tuto opravu je věřitel oprávněn provést nejdříve ve zdaňovacím období, ve kterém rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu nabylo účinnosti. Dnem schválení reorganizačního plánu je oprava základu daně samostatným zdanitelným plněním. Zákonodárce explicitním zakotvením opravy základu daně u dlužníka v reorganizaci do zákona vyřešil dlouhé spory GFŘ s odbornou veřejností řešené v rámci Koordinačních výborů¹⁰⁰.

Co se týče otázky postavení pohledávky státu v insolvenčním řízení z titulu opravy základu daně došlo s účinností od 1. 4. 2019 také ke změně. Pohledávka státu vzniklá na základě povinnosti provést opravu odpočtu daně v případě reorganizace a povinnosti provést opravu odpočtu daně nedobytné pohledávky je nyní pohledávkou postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou¹⁰¹. Insolvenční řízení, která neskončila před 1. 4. 2019, se dokončí dle přechodných ustanovení novely InsZ ve znění InsZ účinném před 1. 4. 2019, kde tyto pohledávky státu byly pohledávkami za majetkovou podstatou uvedené výslovně v § 168 odst. 1 písm. e) InsZ. Tím, že zákonodárce přeřadil pohledávky státu z titulu opravných dokladů za dlužníky v insolvenčním řízení z § 168 do § 169 InsZ, vyřešil otázku okamžiku vzniku pohledávky. V obecné rovině jde v obou případech o pohledávky, které se uspokojují v plné výši kdykoli po

⁹⁹ § 341 odst. 3 InsZ.

¹⁰⁰ Zápis z Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č. 486/14.12.16 ze dne 25. 1. 2017 a zápis z Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č. 500/22.03.17 ze dne 10. 5. 2017.

¹⁰¹ § 169 odst. 1 písm. c) InsZ.

rozhodnutí o úpadku a přednostně před nezajištěnými přihlášenými pohledávkami, ale u pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou nehraje okamžik vzniku těchto pohledávek obvykle roli pro to, aby byly zařazeny do této kategorie¹⁰². Další praktický dopad přeřazení pohledávky státu do § 169 InsZ je následná odměna insolvenčního správce.

3.2 Účetní a daňové souvislosti u věřitele ve vztahu k dani z přidané hodnoty a k insolvenčnímu řízení

V této podkapitole se zaměřím na účetní a daňový pohled u věřitele z kapitoly 2.3, nyní v souvislosti s daní z přidané hodnoty.

Právní předpisy v oblasti účtování případ účtování o opravě výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení výslovně neřeší. Problémem účtování se zabýval i Koordinační výbor¹⁰³, který se shodl na tom, že snížení výše daně dle § 44 zákona o DPH z právního pohledu nijak neovlivňuje výši pohledávky dlužníka, pohledávka trvá v původní výši. U věřitele se pak oprava daně účtuje prostřednictvím účtů v účtové skupině 34 - *Zúčtování daní a dotací* souvztažně s účty v účtové skupině 64 - *Jiné provozní výnosy*. Z výše uvedeného vyplývá, že oprava výše daně má dopad do základu daně z příjmů věřitele. Pokud věřitel není ochoten toto akceptovat, nemusí svého oprávnění provést opravu výše daně využít.

¹⁰² RICHTER, Ondřej. *Věřitelé a uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení: komentář: § 165-204*. V Praze: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-549-7, s. 56.

¹⁰³ Zápis z Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č. 326/23.02.11 ze dne 30. 3. 2011.

Tabulka č. 13: Účtování u věřitele v roce 2017

Datum	Popis účetního případu	Částka	MD	D
1. 4. 2017	Nájemné za měsíc duben (základ daně)	10 000 Kč	378	602
	DPH ve výši 21 %	2 100 Kč	378	343.1
25. 5. 2017	Úhrada DPH finančnímu úřadu	2 100 Kč	343.1	221
15. 6. 2017	Přefakturace dodávky vody (základ daně)	1 000 Kč	311	315
	DPH ve výši 15 %	150 Kč	311	343.2
25. 7. 2017	Úhrada DPH finančnímu úřadu	150 Kč	343.2	221

Zdroj: vlastní zpracování.

V přiznání k DPH se tyto účetní případy projeví na řádku 1 pro základní sazbu a na řádku 2 pro sníženou sazbu daně. Spolu s přiznáním k dani z přidané hodnoty je plátce povinen vyplnit a podat kontrolní hlášení podle § 101c a násl. zákona o DPH. V kontrolním hlášení tato uskutečněná zdanitelná plnění budou kumulativně s ostatními plněními v oddíle A. 5., jelikož jejich hodnota je do 10 000 Kč včetně daně.

Tabulka č. 14: Účtování u věřitele v roce 2018 (zahájeno insolvenční řízení)

1.	Vystavení opravného daňového dokladu podle § 46 odst. 1 zákona o DPH	2 100 Kč	343.1	648
		150 Kč	343.2	648
2.	Vráceno odvedené DPH dle daňového přiznání od finančního úřadu	2 100 Kč	221	343.1
		150 Kč	221	343.2

Zdroj: vlastní zpracování.

Věřitel vystaví opravný daňový doklad dle § 46 odst. 1 zákona o DPH¹⁰⁴, v tomto zdaňovacím období sníží věřitel v přiznání k dani z přidané hodnoty daň na výstupu na řádku 1, resp. 2 pouze ve sloupci „daň na výstupu“, a to se záporným znaménkem (v tomto příkladu předpokládejme, že k tomu dojde v měsíci srpnu). Tento opravný doklad doručí dlužníkovi a v tomto zdaňovacím období uvede hodnotu opravy daně do řádku 33 s kladným znaménkem. Tento řádek je evidenční, uvádějí se v něm celkové opravy výše daně v insolvenčním řízení u věřitele za zdaňovací období. Tato oprava se považuje za samostatné zdanitelné plnění uskutečněná nejpozději k poslednímu dni zdaňovacího období, ve kterém byl daňový doklad doručen dlužníkovi. Spolu přiznáním je třeba jako přílohu předložit kopii všech vystavených daňových dokladů, u kterých věřitel provedl opravu výše daně.

Plátce je povinen opět vyplnit a podat kontrolní hlášení. Opravy výše daně podle § 44 zákona o DPH ve znění účinném do 31. 3. 2019 se promítnou do řádného kontrolního hlášení do oddílu A. 4. (a to bez ohledu na limit), kde se jako datum povinnosti přiznat daň uvede datum doručení daňového dokladu podle § 44 odst. 1 písm. d) zákona o DPH. V oddíle A. 4. vyplní věřitel pouze pole „daň“ se záporným znaménkem podle příslušné sazby, neuvádí základ daně. Zároveň v tomto řádku vyplní věřitel poslední kolonku, že se jedná o opravu daně podle § 44 zákona o DPH.

¹⁰⁴ Podle pravidel zákona ve znění účinného v roce 2018, kdy k opravě dochází.

Tabulka č. 15: Kontrolní hlášení u věřitele, oddíl A. 4. za období srpen 2018

Číslo řádku	DIČ odběratele	Ev.číslo daňového dokladu	DPPD ¹⁰⁵	Základ daně 1 (základní sazba)	Daň 1	Kód režimu plnění	§ 44 ZDPH
1.	98765432	2018013	10. 8. 2018		-2100	0	X
Číslo řádku	DIČ odběratele	Ev.číslo daňového dokladu	DPPD	Základ daně 2 (snížená sazba)	Daň 2	Kód režimu plnění	§ 44 ZDPH
2.	98765432	2018014	10. 8. 2018		-150	0	X

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č. 16: Účtování u věřitele v roce 2019

Datum	Popis účetního případu	Částka	MD	D
10. 6. 2019	Úhrada dle rozvrhového usnesení	3 100 Kč	221	378
10. 6. 2019	Úhrada dle rozvrhového usnesení	294,60 Kč	221	311
10. 6. 2019	Vystaven daňový doklad dle § 46 odst. 2 zákona o DPH ¹⁰⁶			
	- DPH ve výši 21 %	538,16 Kč	548	343.1
	- DPH ve výši 15 %	38,42 Kč	548	343.2
25. 7. 2019	Úhrada daňové povinnosti	576,58 Kč	343	221

Zdroj: vlastní zpracování.

¹⁰⁵ Datum povinnosti přiznat daň.

¹⁰⁶ Ve znění účinném před 1. 4. 2019, jelikož všechny rozhodné skutečnosti pro provedení opravy DPH a zejména zahájení souvisejícího insolvenčního řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti zákona č. 80/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

Jelikož došlo k částečnému uspokojení pohledávky, u které již dříve, tedy před 1. 4. 2019, provedl věřitel opravu výše daně, musí věřitel i v červnu 2019 postupovat dle § 44 odst. 6 zákona o DPH ve znění účinném před 1. 4. 2019. Věřiteli vzniká povinnost přiznat z přijaté úplaty daň ke dni, kdy došlo k částečnému uspokojení pohledávky. Dále je věřitel povinen vystavit do 15 dnů ode dne přijetí daňový doklad a ten doručit dlužníkovi. Daňový doklad má náležitosti podle § 46 odst. 2 zákona o DPH. Daň se vypočte podle pravidel v ustanovení § 37 odst. 2 zákona o DPH, tedy metodou shora. Tato oprava se považuje za samostatné zdanitelné plnění uskutečněná nejpozději k poslednímu dni zdaňovacího období, ve kterém byl daňový doklad doručen dlužníkovi. V přiznání k dani z přidané hodnoty věřitel vyplní řádek 1, resp. 2 s kladným znaménkem a řádek 33 se záporným znaménkem. V kontrolním hlášení se tato uskutečněná zdanitelná plnění projeví v oddíle A. 5. kumulativně.

S platností od 1. 10. 2019 došlo v případě kontrolního hlášení k úpravě xml struktury. Pokud by k úhradě dle rozvrhového usnesení došlo nejdříve v říjnu roku 2019, vyplní se v oddíle A. 4. poslední kolonka v řádku nazvaná „Opravy u nedobytné pohledávky“ písmeno „A“.

Pokud v jiném případě bude věřitel postupovat již podle nového § 46 zákona o DPH ve znění účinném po 1. 4. 2019, vyplní do poslední kolonky kontrolního hlášení „P“. A jelikož jde o opravu základu daně, vyplní se nově i sloupec „Základ daně“ se záporným znaménkem.

4 Vybraná judikatura

Jak jsem již předeslala v předchozích kapitolách, otázka zdanění ve spojení s insolvenčním řízením byla řešena v mnoha soudních sporech, které byly vyústěním odlišných výkladů finanční správy na straně jedné a insolvenčními správci, resp. insolvenčními soudy na straně druhé. V rámci této kapitoly se zaměřím zejména na tu judikaturu, která provázela institut opravy výše DPH za dlužníkem v insolvenčním řízení a následného postavení pohledávky státu z titulu této opravy. Zákonodárce následně na základě výsledků soudních sporů novelizoval příslušná ustanovení zákona, často ale za účelem znovu vylepšení svého postavení, jelikož se neshodoval se závěry soudů ¹⁰⁷.

4.1 Vývoj výkladů právní úpravy opravy výše DPH

U opravy výše DPH se problémovými staly dva okruhy, a to intertemporální účinky zákona, který zavedl institut opravy výše daně, a stáří pohledávky v okamžiku rozhodnutí o úpadku.

V prvním případě se jedná o to, že zavedením institutu opravy výše DPH novelou účinnou k 1. dubnu 2011 ¹⁰⁸ nebylo v přechodných ustanoveních žádné speciální určení o časových účincích této právní úpravy. Bylo tedy třeba použít obecné přechodné ustanovení uvedené v čl. II zákona stanovující, že pro uplatnění DPH za zdaňovací období před 1. dubnem 2011 se použijí dosavadní právní předpisy. Tyto předpisy ale tento institut vůbec neznaly. Věřitelé začali hned po účinnosti zákona uplatňovat u správce daně tyto opravy, insolvenční správci ale na základě jim doručených opravných daňových dokladů nechtěli DPH vracet. Dne 17. června 2011 vydal Krajský soud v Ostravě jako reakci na žádost insolvenčního správce pokyn ¹⁰⁹, ve kterém insolvenční soud uděluje insolvenčnímu správci to, že pokud věřitel uplatní vůči dlužníku opravu výše DPH v období do 31. 3. 2011, má insolvenční správce považovat tuto opravu za

¹⁰⁷ Jak mimo jiné vyplývá např. i z důvodové zprávy k návrhu zákonu č. 80/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony, Sněmovní tisk 206/0, s. 331.

¹⁰⁸ Zákon č. 47/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 6. 2011 č. j. 14 INS 11497/2010 – B10.

neoprávněnou s tím, že má věřiteli vrátit daňový doklad a informovat o této skutečnosti správce daně.

GFŘ k dané problematice vydalo informaci dne 22. července 2011¹¹⁰, ve které v části 1. 1. uvádí, že opravu výše daně lze použít i pro pohledávky, které vznikly před účinností novely zákona, tedy před 1. dubnem 2011. GFŘ to odůvodňuje tím, že tato oprava výše DPH je samostatné zdanitelné plnění, které se nevztahuje k původnímu zdanitelnému plnění.

Expertní pracovní skupina pro insolvenční právo při Ministerstvu spravedlnosti reagovala na sporný výklad GFŘ a vydala 4. října 2011 výkladové stanovisko č. 6, ve kterém považuje výklad, že oprava výše DPH je nové samostatné zdanitelné plnění, za nesprávný. Odkazuje mimo jiné i na nálezy Ústavního soudu zabývající se retroaktivními účinky nových právních norem¹¹¹.

Intertemporálními účinky právní úpravy opravy výše DPH se nakonec zabýval až Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí ze dne 11. dubna 2013 č. j. 9 Afs 69/2012 – 47. Právní věta tohoto rozsudku zní: *„Oprávnění věřitelů snížit daň z přidané hodnoty na výstupu o částky odpovídající neuhrazeným pohledávkám za dlužníky v úpadku lze uplatnit za splnění dalších zákonem stanovených podmínek pouze u zdanitelných plnění poskytnutých nejdříve ke dni 1. 4. 2011“*¹¹². Dle Nejvyššího správního soudu oprávnění věřitele provést opravu výše daně souvisí s již odvedenou daní na výstupu z původního dodání zboží či služby bez ohledu na fakt, že samotný zákon o DPH tuto opravu formálně považuje za samostatné zdanitelné plnění. Soud tak stanovil, že se na tento institut uplatní obecné přechodné ustanovení, a jelikož předchozí právní úprava tento institut neupravovala, je vyloučen výklad podaný správcem daně.

GFŘ následně opravilo svou původní informaci a vydalo k ní Dodatek č. 1¹¹³, který již plně reflektuje závěry Nejvyššího správního soudu. Prakticky tu ale

¹¹⁰ Informace GFŘ k aplikaci § 44 ZDPH – Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. Dostupné na https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-seznam-dani/2011_Informace_GFR_aplikace_44_ZDPH.PDF.

¹¹¹ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 04. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96, uveřejněný pod číslem 63/1997 Sb.

¹¹² Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 4. 2013, č. j. 9 Afs 69/2012-47.

¹¹³ Dodatek č. 1 k Informaci GFŘ č. j. 23 024/11-3210-010165 ze dne 22. 7. 2011 – k aplikaci § 44 ZDPH – Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. Dostupné na https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-seznam-dani/2013_Dodatek_1_Informace_GFR_aplikace_44.pdf.

zůstaly nevyřešené pohledávky věřitelů, kteří provedli opravu daně před vydáním rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Insolvenční soudy na základě judikatury tyto pohledávky věřitelů odmítaly, ale Nejvyšší správní soud se v řízení ve věci CEREPA zastal věřitelů, kteří postupovali v souladu s dříve vydanou informací GFŘ do doby oznámení jejího dodatku ¹¹⁴. Po dobu dvou let tak nedocházelo ke snížení daně na vstupu u dlužníků, což se negativně projevilo i ve státním rozpočtu.

Druhým sporným výkladem institutu opravy výše daně se stal časový test pro vznik pohledávek, na které se možnost opravy výše daně vztahuje. Ve znění účinném od 1. dubna 2011 bylo jednou z podmínek v § 44 zákona o DPH to, aby pohledávka, u které je oprávnění provést opravu výše DPH, vznikla nejpozději 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku. Zákonodárce chtěl předejít situacím, kdy by věřitelé spekulativně vytvářeli pohledávky krátce před úpadkem svého dlužníka. Jejich pohledávka tak podle zákonodárce musela být v okamžiku rozhodnutí o úpadku starší více než 6 měsíců. Bohužel ale zákonodárce neodvedl dobrou legislativní práci, jelikož spojení „nejpozději 6 měsíců před rozhodnutím soudu“ lze gramatickým výkladem vyložit i tak, že může jít o pohledávky, které vznikly v době kratší než 6 měsíců přede dnem rozhodnutí o úpadku. Někteří věřitelé si tak uplatňovali opravu výše daně i u pohledávek vzniklých těsně před rozhodnutím o úpadku dlužníka. Spor řešil Nejvyšší správní soud opět ve věci CEREPA ¹¹⁵. Soud vyložil, že oba výklady jsou možné, a jelikož oba výklady jsou současně výhodné pro jinou skupinu daňových subjektů - věřitelů, nelze tedy aplikovat zásadu in dubio pro libertate. Soud se nepřiklonil k názoru správce daně, který argumentoval s odkazem na důvodovou zprávu k zákonu a na správní praxi v dané věci. Správce daně se nemůže dovolávat nezákonné správní praxe, to může jen daňový subjekt z důvodu legitimního očekávání. Soud tedy rozhodl, že pouze výklad, kdy je umožněno provést opravu výše DPH u pohledávek, které vznikly nejvýše 6 měsíců před rozhodnutím o úpadku, odpovídá smyslu a účelu navrhované úpravy. Jen takové pohledávky jsou pohledávkami předinsolvenčními, o kterých se zmiňuje důvodová zpráva, a jejichž nezaplacení souvisí následně s úpadkem dlužníka. Pokud by se měly brát v úvahu jen ty pohledávky, které vznikly v období daleko před rozhodnutím o úpadku dlužníka,

¹¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 3. 2014, č. j. 9 Afs 66/2013 – 35.

¹¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 12. 2014, č. j. 9 Afs 170/2014 – 42.

jejich nezaplacení mohlo být ovlivněno jiným faktorem než budoucím úpadkem dlužníka ¹¹⁶.

Zákonodárce reagoval opět změnou zákona, kdy s účinností od 29. července 2016 novelou zákona o DPH ¹¹⁷ nahradil slovo „nejpozději“ slovy „v období končícím“. Ukončil tak spor o nejednoznačnosti vzniku pohledávky věřitele v souvislosti s okamžikem rozhodnutí o úpadku dlužníka. Nicméně tu opět vzniklo mezidobí od zavedení institutu opravy výše daně do doby účinnosti novely zákona, která až jednoznačně upravila tuto problematiku šestiměsíční lhůty. Dle mého názoru z důvodů legitimního očekávání a dobré víry mohli věřitelé postupovat jednak dle správní praxe, tedy v souladu s výkladem, na který odkazoval zákonodárce, ale i zcela opačně, tedy v souladu s rozhodnutím Nejvyššího správního soudu. Důsledkem tohoto názoru je ale faktická absence jakékoli lhůty. V nyní platné právní úpravě už taková žádná lhůta není.

Tím, že zákonodárce novelizoval příslušné znění zákona o DPH ¹¹⁸ týkající se šestiměsíční lhůty, jen potvrdil, že tento svůj výklad zamýšlel již od počátku. Proto se interpretace Nejvyššího správního soudu ve věci CEREPA ¹¹⁹ jeví jako nesprávná. V jiné věci se sporná lhůta dostala k Nejvyššímu správnímu soudu znovu, ale k jinému senátu, který se s výkladem devátého senátu ve věci CEREPA neztotožnil. Nová věc tak byla postoupena k rozhodnutí rozšířenému senátu, který se ztotožnil s právním názorem předkládajícího prvního senátu. Právní věta zní: *„Ustanovení § 44 odst. 1 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném od 1. 4. 2011 do 28. 7. 2016, je nutno vykládat tak, že oprávnění plátce, kterému při uskutečnění zdanitelného plnění vůči jinému plátcovi vznikla povinnost přiznat a zaplatit daň, provést opravu výše daně na výstupu z hodnoty zjištěné pohledávky se vztahuje na pohledávky, které vznikly z tohoto plnění v období končícím 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku.“* ¹²⁰. Rozšířený senát argumentoval srovnáním s jinými podobnými právními úpravami v českém právním řádu používajícími slovo „nejpozději“ a jejich výkladem, dále

¹¹⁶ Dtto.

¹¹⁷ Zákon č. 243/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím celního zákona.

¹¹⁸ Ve znění účinném od 29. 7. 2016 do 31. 3. 2019.

¹¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 12. 2014, č. j. 9 Afs 170/2014 – 42.

¹²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2019, č. j. 1 Afs 29/2018 – 44.

argumentoval výkladem subjektivně teologickým a historickým. Rozšířený senát tak dal za pravdu výkladu, který zastávala od počátku finanční správa.

4.2 Judikatura k postavení pohledávky státu v insolvenčním řízení

Sporným bodem zavedení institutu opravy výše DPH bylo a stále je postavení pohledávky státu v insolvenčním řízení, která vznikla jako důsledek oprávnění věřitele provést opravu a zrcadlově povinnosti dlužníka v této výši snížit daň na vstupu. Vývoj sporů jsem naznačila již v kapitole 3.1.1, nyní více přiblížím rozhodnutí soudů v této věci.

O snaze správců daně uplatňovat pohledávky z titulu oprav výše DPH jako přednostní v insolvenčním řízení se zabývaly oba nejvyšší soudy. Postavení pohledávky státu v insolvenčním řízení jako incidenční spor řešil Nejvyšší soud¹²¹, o tom, zda opravu výše daně lze považovat za daň vzniklou po rozhodnutí o úpadku, řešil Nejvyšší správní soud¹²².

Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozsudku č. j. 29 ICdo 98/2015 – 73 vycházel mimo jiné z jiného svého rozhodnutí z roku 2011¹²³, ve kterém soud kategorizoval pohledávky uplatňované v insolvenčním řízení takto: *„Poslední kategorií pohledávek, jež se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným způsobem z majetkové podstaty dlužníka, jsou ty, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku, respektive (ve vazbě na výše řečené) po uplynutí propadlé lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek a které zároveň nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona. Příkladem pohledávky, vzniklé v průběhu insolvenčního řízení (po rozhodnutí o úpadku, poté, co insolvenční soud rozhodl o způsobu řešení dlužníkovy úpadku), která se v průběhu insolvenčního řízení neuspokojuje vůbec, je pohledávka vzniklá státu (správci daně) tím, že dlužník je povinen v průběhu insolvenčního řízení snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění podle § 44 odst. 5 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů ... Toto*

¹²¹ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, č. j. 29 ICdo 98/2015 - 73.

¹²² Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 8. 2016, č. j. 4 Afs 91/2019 – 38.

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSCR 16/2011, uveřejněné pod číslem 54/2012 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.

rozhodnutí vzniklo v době, kdy v InsZ nebyla explicitně uvedena tato pohledávka státu jako pohledávka za majetkovou podstatou. V době rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 29 ICdo 98/2015 již ano. I tak Nejvyšší soud uzavřel, že se o pohledávku za majetkovou podstatou nejedná a tato pohledávka se v insolvenčním řízení neuspokojuje. Soud argumentuje tím, že pohledávka státu z titulu povinnosti dlužníka snížit daň na vstupu nijak nemění původní pohledávku věřitele v insolvenčním řízení, ten ji může v řízení stále uplatňovat v nezměněné výši. V důsledku toho tak souhrn pohledávek vzrostl o pohledávku státu, který svým určením, že jde o přednostní pohledávku, vlastně předběhl ostatní věřitele s nepřednostními pohledávkami, zvláště pokud nejde o plátce DPH. Stát si tak vyrobil daňovou pohledávku na míru jen pro účely insolvenčního řízení¹²⁴. Takto přednostní uspokojení státu je podle Nejvyššího soudu v rozporu se zásadou uvedenou v § 5 písm. b) InsZ, podle které věřitelé, kteří mají podle InsZ zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají také v řízení rovné možnosti. Což vyplývá i z nálezů Ústavního soudu¹²⁵, i když ještě podle právní úpravy zákona o konkursu a vyrovnání.

Nejvyšší správní soud se ve svém rozhodnutí sp. zn. 4 Afs 91/2016 zabýval otázkou vzniku pohledávky státu a došel k závěru, že *„Pouze daň vztahující se ke zdanitelným plněním uskutečněných po rozhodnutí o úpadku lze tedy považovat za daň vzniklou po rozhodnutí o úpadku a tedy za pohledávku za majetkovou podstatou. Pohledávka správce daně vzniklou opravou daně za měsíc červen 2011 podle § 44 odst. 5 ZDPH tedy nelze považovat za daň vzniklou na základě samostatného zdanitelného plnění uskutečněného ve zdaňovacím období červen 2011, jelikož se reálně vztahuje k daňové povinnosti žalobce (dlužníka) za období před účinností rozhodnutí o úpadku. Nelze ji proto považovat za pohledávku za majetkovou podstatou.“*

Oba nejvyšší soudy dospěly k podobným závěrům, a to, že tyto pohledávky státu nezměnily svůj charakter, nejde o samostatné zdanitelné plnění, ale reálně se vztahují k pohledávkám již existujícím. Na tyto pohledávky nelze

¹²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, č. j. 29 ICdo 98/2015 – 73.

¹²⁵ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 38/05, nebo Nález Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 544/02: *„Pokud by mělo být přijato výhodnější postavení finančních úřadů jako správců daně v uspokojování jejich pohledávek (reprezentujících určitý veřejný zájem), takové zvýhodnění by musel zákonodárce formulovat explicitně, ústavně konformně a mělo by být i obhajitelné ...“*

pohlížet jako na přednostní jen proto, že zákonodárce explicitně rozšířil taxativní výčet přednostních pohledávek, čímž se vytvořila nerovnost postavení věřitelů ve prospěch státu. Proti takovým snahám o rozšíření taxativního výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim na roveň postaveným je třeba se stavět negativně.

4.3 Zrušení registrace plátce v průběhu insolvenčního řízení

Jak vyplývá z obecných podmínek opravy výše DPH v § 44 odst. 3 *in fine* zákona o DPH ve znění účinném do 31. 3. 2019 i v § 46 odst. 3 písm. h) zákona o DPH ve znění účinném od 1. 4. 2019, lze provést opravu výše DPH, resp. základu DPH jen mezi plátcí DPH. Věřitel i dlužník tak musí být v okamžiku provedení opravy stále plátcí DPH. Tuto podmínku nedoprovázel tak bouřlivý vývoj jako výklad jiných podmínek institutu opravy DPH, přesto je tato podmínka v rozporu s čl. 90 směrnice Rady 2006/112 ES o společném systému daně z přidané hodnoty.

Základní zásadou výše zmíněné směrnice je to, že základ DPH je tvořen skutečně přijatým protiplněním a daňový orgán nemůže vybrat částku DPH převyšující částku, kterou obdržela osoba povinná k dani ¹²⁶. Článek 90 výše uvedené směrnice se vztahuje na případy, kdy došlo i třeba jen k částečnému nezaplacení nebo snížení ceny po datu uskutečnění plnění, ze kterého již byla zaplacená daň. Členské státy jsou povinny umožnit osobě povinné snížení základu daně v těchto případech. Odst. 2 článku 90 směrnice ale umožňuje zároveň členským státům se odchýlit od pravidla snížení daně. Podle ustálené judikatury Soudního dvora Evropské unie k tomu může dojít jen v případě, že nezaplacení je jen dočasné anebo je toto nezaplacení obtížné ověřit vzhledem k právní situaci v členském státě ¹²⁷. Pokud je nezaplacení uskutečněného zdanitelného plnění definitivní, a to beze sporu situace dlužníka v insolvenčním řízení je, pak členský stát musí umožnit osobě povinné k dani snížit základ daně.

¹²⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. 5. 2019, C-127/18.

¹²⁷ Rozsudky Soudního dvora Evropské unie ze dne 3. 7. 1997, C-330/95, nebo ze dne 23. 11. 2017, C-246/16.

Spor o zrušení plátcovství DPH v průběhu insolvenčního řízení řešil Nejvyšší správní soud ve věci A-PACK CZ. Společnost s ručením omezeným A-PACK CZ opravila výši DPH za dlužníkem v insolvenčním řízení a vznikl jí tak nadměrný odpočet ve výši 539 822 Kč. Správce daně tento nadměrný odpočet upravil na 41 211 Kč s odůvodněním, že dlužníkovi byla v rámci insolvenčního řízení zrušena registrace DPH a společnost A-PACK CZ neměla tedy tímto oprávnění provést opravu výše DPH podle podmínky v § 44 odst. 3 zákona o DPH v znění účinného do 31. 3. 2019. Věc se dostala až k Nejvyššímu správnímu soudu, který se po předběžném posouzení věci obrátil na Soudní dvůr Evropské unie s předběžnou otázkou, zda musí být čl. 90 směrnice Rady 2006/112 ES o společném systému daně z přidané hodnoty vykládán v tom smyslu, že § 44 odst. 3 zákona o DPH, ve znění zákona č. 47/2011 Sb. je s ním rozporu, když nelze provést opravu základu daně, pokud dlužník přestal být plátcem DPH. Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozsudku ze dne 8. května 2019 ve věci C-127/18 rozhodl, že *„článek 90 směrnice 2006/112 musí být vykládán v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava ve věci v původním řízení, která stanoví, že plátce daně nemůže provést opravu základu DPH v případě celkového, nebo částečného nezaplacení částky, kterou měl dlužník zaplatit z titulu plnění podléhajícího DPH, pokud již tento dlužník není plátcem DPH“*. Správní orgány byly a jsou tedy povinny odmítnout aplikaci § 44 odst. 3 *in fine* zákona o DPH účinného do 31. 3. 2019, ale i § 46 odst. 3 písm. h) zákona o DPH účinného od 1. 4. 2019. Věřitel, plátce DPH, je tak oprávněn provést opravu výše DPH, resp. základu DPH, i když dlužník, který mu nezaplatil, přestal být plátcem DPH.

Zákonodárce v důvodové zprávě k novele zákona o DPH ¹²⁸ uvádí, že je připraven korigovat úpravu opravy základu daně v případě ukončení plátcovství dlužníka na základě výsledků výše uvedeného řízení před Nejvyšším správním soudem.

¹²⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 80/2019 Sb., Sněmovní tisk 206/0, s. 230.

Závěr

Cílem mé práce bylo podat ucelený daňový pohled na problematiku nezaplacených pohledávek, které věřitel eviduje ve svém účetnictví vůči dlužníku, který se nachází v insolvenčním řízení. Pravděpodobnost, že věřitel dosáhne uspokojení těchto pohledávek, je velmi nízká, proto by měl věřitel znát a uplatňovat správně instituty, které mu nabízí zákony z daňové oblasti. Tyto instituty mu sice nezaručí plnou uspokojenost pohledávky, ale zmírňují daňové dopady toho, že takto nezaplacené pohledávky musí dříve nebo později ze svého účetnictví odepsat.

V první kapitole jsem se věnovala základům insolvenčního řízení, způsoby řešení úpadku a z pohledu věřitele zejména uplatněním pohledávek do insolvenčního řízení. Jen správným a včasným uplatněním pohledávky v insolvenčním řízení lze využít 100 % daňové opravné položky, a to hned v tom zdaňovacím období, kdy byla pohledávka uplatněna.

Druhá kapitola je už plně zaměřena na daň z příjmů u osoby věřitele. Povinností věřitele je k nezaplaceným pohledávkám tvořit opravné položky, v opačném případě by bylo jeho účetnictví zkreslené a jeho aktiva nadhodnocena. Nicméně jen ty opravné položky k pohledávkám tvořené podle zákona o rezervách jsou daňově účinné, tedy věřitel si jimi může snížit daňový základ. Je třeba ale při tom splnit řadu zákonných podmínek. Zákon o rezervách a konkrétně jeho ustanovení o tvorbě opravných položek byl mezi roky 2014 až 2015 dvakrát významně novelizován, což přispělo k nepřehlednosti při tvorbě opravných položek. Samostatnou podkapitolou je pak tvorba tzv. insolvenčních opravných položek, při kterých je třeba přesně vymezit okamžik možnosti tvorby takovéto opravné položky a okamžik jejího zrušení. Při různých způsobech řešení úpadku dlužníka jsou tyto okamžiky různé. S pohledávkami po splatnosti souvisí také další institut ze zákona o dani z příjmů, a to odpis pohledávek a daňová účinnost tohoto odpisu. Druhá kapitola je uzavřena konkrétním příkladem, ve kterém prakticky demonstruji výše uvedenou teorii, jednak z účetního hlediska, jednak z pohledu daně z příjmů včetně vyplnění příslušných tabulek v přiznání k dani z příjmů právnických osob.

Kapitola třetí se zabývá daní z přidané hodnoty u věřitele, který má pohledávky po splatnosti za dlužníkem v insolvenčním řízení. Konkrétně se jedná o institut opravy výše daně. Tento institut navzdory relativně krátké účinnosti doprovází poměrně bohatá judikatura, která vyplývá z rozdílného přístupu finanční správy a insolvenčních správců. Na základě této judikatury, z nichž některá významná rozhodnutí rozebírám v následující čtvrté kapitole, došlo k dalším novelizacím opravy výše DPH v následujících letech a mimo jiné jejímu rozšíření i na další případy nezaplacení ceny za zdanitelné plnění než jen v důsledku insolvenčního řízení dlužníka. Oprava výše DPH umožňuje věřiteli, plátcí DPH, získat zpět ze státního rozpočtu již odvedené DPH ze zdanitelného plnění pro dlužníka, který je v insolvenční. Ve svém důsledku a vzhledem k nízkým výnosům z insolvencí tak může dojít i k situaci, kdy je věřitel tímto uspokojen více, než kdyby nevyužil tohoto institutu a spoléhal jen na výtěžek v insolvenčním řízení. Protože DPH je daní, která se projevuje i na druhé straně, v tomto případě na straně dlužníka, je tento povinen odvedenou daň do státního rozpočtu vrátit. To už je věcí insolvenčního správce. Insolvenční správci ale toto odmítali s tvrzením, že se stát, který onu svou pohledávku v počátcích uplatňoval jako pohledávku za majetkovou podstatou, zvyhodňuje oproti zbývajícím věřitelům a porušuje tak základní zásadu insolvenčního řízení, což potvrdily i soudy. Kapitola třetí je opět zakončena pokračováním praktického příkladu z druhé kapitoly, tentokrát se zaměřením daň z přidané hodnoty.

Na příkladu dvou institutů z oblasti daně z příjmů a daně z přidané hodnoty vyplývá z této práce závěr, že české daňové předpisy lze charakterizovat jako méně přehledné a často se měnící, podléhající častým legislativním změnám, které přispívají k tomu, že jejich výklad je nejasný a od různých subjektů práva i protichůdný. Toto vše snižuje míru právní jistoty a zvyšuje nepředvídatelnost umocněné faktem, že změny v oblasti daní bývají často schvalovány ke konci roku s účinností od roku nového, tedy s minimální legisvakanní lhůtou. Daňové subjekty se tak i při zachování nejvyšší míry opatrnosti dostávají do situace, že tápou, jak svoji daňovou povinnost řádně splnit. Pokyny finanční správy, které alespoň nastiňují pohled na danou problematiku, bývají zveřejňovány až dlouho po účinnosti novely zákona. Metodický pokyn k opravě základu daně od 1. 4.

2019 byl zveřejněn na stránkách finanční správy až v průběhu prosince 2019, tedy po více než 8 měsících od účinnosti změny.

Navzdory výše uvedenému pozitivně hodnotím snížení počtu časových pásem pro tvorbu opravných položek dle zákona o rezervách z původních šesti na nyní dvě a upuštění od horní hranice 200 tis. Kč, nad kterou bylo nutné mít zahájené řízení. Na druhou stranu tímto snížením došlo k tomu, že první opravnou položku, kterou lze snížit základ daně, lze vytvořit až po 18 měsících po splatnosti pohledávky, tedy v době, kdy už je pravděpodobné, že k jejímu uhrazení v budoucnu nedojde. Dle auditorských přístupů se doporučuje mít již vytvořenou opravnou položku ve výši 100 % rozvahové hodnoty nezaplacené pohledávky, která je po splatnosti 1 rok. O to spíše by měly účetní jednotky vytvářet účetní opravné položky, se kterými jsem se ale ve své praxi setkala minimálně, a to hlavně z toho důvodu, že jejich tvorba je daňově neúčinná, vyžaduje individuální řešení ve formě vnitřního předpisu, statutární orgán účetní jednotky zároveň jejich tvorbu, která je fiktivním nákladem, a povahu nechápe a nerozumí ji.

Co se týče institutu opravy výše daně, resp. základu daně v zákoně o dani z přidané hodnoty, její administrativní náročnost a složitost a v určité době i nejistota výkladu vedla spíše k tomu, že této úpravy věřitelé málo využívají. Nicméně v případě vyšší pohledávky má tento institut již svůj význam, věřitel se tak může dostat alespoň k částečné úhradě nezaplacené pohledávky. Bude jistě zajímavé sledovat, zda změna a rozšíření tohoto institutu povede v čase i k rozšíření jeho využití ze strany věřitelů.

Cizojazyčné resumé

The aim of this work is to give an integrated tax view on the problematic of unpaid claims which a creditor registers in his accountancy. This work focuses on claims against a debtor in insolvency proceedings. Satisfactions of these claims are very low so the creditor should know and apply properly provisions of tax laws.

The first chapter of this work is devoted to the essentials of insolvency proceedings, to the means of resolving insolvency and mainly to the presentation of claims in insolvency proceedings.

The second chapter focuses on income tax by the person of the creditor. The creditor is required to form debt allowances; otherwise his accountancy doesn't comply with obligation set in the accounting law. But only the debt allowances formed under the law Nr. 593 / 1992 Coll. are tax deductible. There is also a subject of write-off debt related with claims past due which is a part of this chapter, too. The second chapter is terminated with a practical example.

The third chapter is devoted to the value added tax again from the perspective of the creditor. There is a provision 44 (and provision 46 since 1. 4. 2019) of the law Nr. 235 / 2004 Coll. that enables to the creditor to get back paid VAT from the state budget on condition the debtor is in insolvency proceedings. The third chapter is terminated with a practical example as well.

The last chapter is focused on case law of the provision of adjustment of VAT on which the financial administration and the insolvency administration had different point of view.

Seznam literatury

- BRANDEJS, Tomáš; DRÁBOVÁ, Milena et al. *Zákon o dani z přidané hodnoty: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-569-7.
- ČERNÁ, Stanislava; ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Obchodní právo: podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-333-4.
- DRBOHLAV, Josef a Tomáš POHL. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Daňová řada. ISBN 978-80-7357-599-1.
- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3.
- HÁSOVÁ, Jiřina. *Insolvenční zákon: komentář*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN isbn978-80-7400-691-3.
- KOZÁK, Jan. *Insolvenční zákon: komentář*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-932-9.
- LANDA, Martin. *Ekonomika insolvenčního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2009. Ekonomie. ISBN 978-80-7418-031-6.
- MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-675-0.
- PELC, Vladimír. *Zákon o daních z příjmů*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-517-6.
- RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2 vydání. Praha: Wolters Kluwer., 2017. ISBN 978-80-7552-444-7.
- RICHTER, Ondřej. *Věřitelé a uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení: komentář : § 165-204*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-549-7.

- SKÁLOVÁ, Jana. *Daně v účetnictví*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Účetnictví (Wolters Kluwer). ISBN 978-80-7552-832-2.
- SVOBODOVÁ, Jaroslava. *Inventarizace: praktický průvodce*. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-783-6.
- VALOUCH, Petr. *Účetní a daňové odpisy 2012*. 7. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4114-7.
- WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-299-8.

Právní předpisy a důvodové zprávy k právním předpisům:

- Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.
- Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Směrnice Rady 2006/112/ES o společném systému daně z přidané hodnoty.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 267/2014 Sb., Sněmovní tisk 252/0.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 80/2019 Sb., Sněmovní tisk 206/0.

Periodika:

- *Poradce*. Český Těšín: Poradce, 2016, 2017(6). ISSN 1211-2437.

- *Poradce*. Český Těšín: Poradce, 2017, 2017(8). ISSN 1211-2437.
- *Daně a právo v praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 2018(9). ISSN 1211-7293.

Časopisecké články:

- DVOŘÁKOVÁ, Veronika. Účetní a daňové povinnosti poplatníka v insolvenčním řízení – 3. díl. *Účetní a daně*, Olomouc: Anag, 2015, 12/2015, s. 23 - 29, ISSN: 1212-0162.
- HÁJEK, Jan. NOVOTNÁ, Monika. Daňové a právní aspekty pohledávek za subjekty v insolvenčním řízení – daň z příjmu. *Daně a právo v praxi*, Praha: Wolters Kluwer, 2013, 9/2013, s. 37 – 38, ISSN: 1211-7293.
- BRYCHTA, Michal. Oprava DPH za dlužníkem v úpadku optikou věřitele – nová pravidla hry. *Bulletin advokacie*, Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2019, 5/2019, s. 46 – 47, ISSN: 1210-6348.

Elektronické zdroje:

- DĚRGEL, Martin. K čemu u pohledávek slouží zákonné opravné položky. *Portál Pohoda* [online]. 05. 06. 2019. [cit. 2019-08-07]. Dostupné z WWW: <https://portal.pohoda.cz/dane-ucetnictvi-mzdy/ucetnictvi/k-cemu-u-pohledavek.slouzi-zakonne-opravne-pol/>.
- DĚRGEL, Martin. Odpis nedobytné pohledávky. *Portál Pohoda* [online]. 17. 10. 2016. [cit. 2019-09-17]. Dostupné z WWW: <https://portal.pohoda.cz/dane-ucetnictvi-mzdy/dan-z-prijmu/odpis-nedobytno-pohledavky/>.
- TRUHLÁŘOVÁ, Martina. Věřitel a insolvenční řízení. *Portál Pohoda* [online]. 30. 04. 2013. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z WWW: <https://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/legislativa-pro-podnikatele/veritel-a-insolvencni-rizeni/>.
- RIEGEL, Daniela. Opravné položky – jejich účtování a daňové dopady. *Fučík.cz* [online]. 26. 09. 2017. [cit. 2019-08-07]. Dostupné z WWW: <https://www.fucik.cz/publikace/opravne-polozky-jejich-uctovani-a->

danove-dopady/

- Nejvyšší kontrolní úřad. *Kontrolní závěr z kontrolní akce 14/17 – Správa daně z přidané hodnoty a dopady legislativních změn na příjmy státního rozpočtu.* [online]. [cit. 2019-10-22]. Dostupné z WWW: <https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K14017.pdf>.
- Informace GFŘ k aplikaci § 44 ZDPH – Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení [online]. Finanční správa, [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-seznam-dani/2011 Informace GFR aplikace 44 ZDPH.PDF>
- Dodatek č. 1 k Informaci GFŘ č. j. 23 024/11-3210-010165 ze dne 22. 7. 2011 – k aplikaci § 44 ZDPH – Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. Dostupné na WWW: <https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-seznam-dani/2013 Dodatek 1 Informace GFR aplikace 44.pdf>.

Soudní rozhodnutí:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 29 NSČR 21/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSCR 16/2011, uveřejněné pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 11. 2008, č. j. 1Afs 85/2008 – 97.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 05. 9. 2012, č. j. 1 Afs 65/2012 – 31.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 6. 2019, č. j. 10 Afs 71/2016 – 102.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2017, č. j. 4 Afs 224/2016 – 34.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 4. 2013, č. j. 9 Afs 69/2012 – 47.

- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 3. 2014, č. j. 9 Afs 66/2013 – 35.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 12. 2014, č. j. 9 Afs 170/2014 – 42.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2019, č. j. 1 Afs 29/2018 – 44.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, č. j. 29 ICdo 98/2015 – 73.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 8. 2016, č. j. 4 Afs 91/2019 – 38.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 48/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 38/05.
- Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 6. 2011, č. j. 14 INS 11497/2010 – B10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 544/02.
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. 5. 2019, C-127/18.

Ostatní:

- České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 500/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Pokyn GFŘ D-22 k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- Výkladové stanovisko č. 6 ze zasedání pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 4. října 2011.
- Zápis z jednání Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č. 263/18.03.09.
- Zápis z jednání Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č. 326/23.02.11.
- Zápis z jednání Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č. 378/11.07.12.
- Zápis z jednání Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č.

486/14.12.16.

- Zápis z jednání Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců č. 500/22.03.17.

Ostatní kvalifikační práce:

- SEDLÁČKOVÁ, Jana. *Daňové aspekty insolvenčního řízení* [online]. Praha, 2017 [cit. 2019-11-19]. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. doc. JUDr. Radim Boháč, Ph.D. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/150034442/?lang=cs>.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Přehled právní úpravy zákona o rezervách ve vztahu k § 8a

Tabulka č. 2: Účtování u věřitele v roce 2017

Tabulka č. 3: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2017 (II. oddíl)

Tabulka č. 4: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2017 (Příloha č. 1 II. oddílu, tabulka A)

Tabulka č. 5: Účtování u věřitele v roce 2018

Tabulka č. 6: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2018 (opravná položka podle § 8 zákona o rezervách)

Tabulka č. 7: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2018 (II. oddíl)

Tabulka č. 8: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2018 (Příloha č. 1 II. oddílu, tabulka A)

Tabulka č. 9: Účtování u věřitele v roce 2019

Tabulka č. 10: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2019 (opravná položka podle § 8 zákona o rezervách)

Tabulka č. 11: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2019 (II. oddíl)

Tabulka č. 12: Daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob věřitele za zdaňovací období 2019 (Příloha č. 1 II. oddílu, tabulka A)

Tabulka č. 13: Účtování u věřitele v roce 2017

Tabulka č. 14: Účtování u věřitele v roce 2018 (zahájeno insolvenční řízení)

Tabulka č. 15: Kontrolní hlášení u věřitele, oddíl A. 4. za období srpen 2018

Tabulka č. 16: Účtování u věřitele v roce 2019

Přílohy

Příloha č. 1: Vnitropodniková účetní směrnice společnosti ABC s. r. o.

Příloha č. 2: Karty pro tvorbu opravných položek

Příloha č. 3: Konfirmační dopis

Příloha č. 1: Vnitropodniková účetní směrnice společnosti ABC s. r . o

VNITROPODNIKOVÁ ÚČETNÍ SMĚRNICE

OPRAVNÉ POLOŽKY

Platnost: od roku 2012

Použití od zahájení účtování účetních případů roku 2012

Článek I – Právní návaznost:

Právním základem je zákon o účetnictví (zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, „ZÚ“), zohledněna je i prováděcí vyhláška zákona o účetnictví (vyhláška č. 500/2002 Sb., „VÚ“), České účetní standardy pro podnikatele č. 005 – Opravné položky („ČÚS 005“).

Zákonné opravné položky upravuje zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů („ZoR“), daňová účinnost zákonných opravných položek plyne z § 24 odst. 2 písm. i) a y) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Článek II – Obecná pravidla:

(1) Opravné položky (dále jen „OP“) vyjadřují zjištěné významné přechodné snížení hodnoty majetku.

(2) OP nelze tvořit v případě:

- snížení hodnoty majetku trvalého charakteru (pak je zpravidla důvod k uplatnění odpisu),
- kdy je snížení ocenění majetku vyjádřeno jiným způsobem (např. reálnou hodnotou).

(3) OP – účetní i zákonné se účtují takto:

tvorba a zvýšení – MD 55x / D 391,

snížení, čerpání a zrušení – MD 391 / D 55x.

(4) OP podléhají dokladové inventuře, jsou-li tvořeny k hmotnému majetku, pak i přiměřené fyzické inventuře, a při inventuře se posuzuje jejich výše a odůvodněnost. O zjištěný rozdíl oproti skutečnosti se upraví výše OP počínaje účetním obdobím zjištění.

(5) OP nesmějí mít aktivní zůstatek, tj. účetní hodnotu majetku může OP snížit nanejvýš na nulu, a OP nelze vytvořit na zvýšení hodnoty majetku.

(6) Pokud se zjistí, že výše, resp. existence OP není důvodná, provede se její snížení, resp. zrušení.

(7) Pokud se na určitý titul snížení hodnoty majetku vytváří rezerva, nelze současně tvořit OP.

Článek III – Účetní OP

(1) Účetní OP se pro účely této směrnice rozumí:

OP k dlouhodobému nehmotnému majetku,

OP k dlouhodobému hmotnému majetku,

OP k zásobám,

OP k pohledávkám.

(2) Příslušné syntetické účty účetních OP jsou následující (blíže viz účtový rozvrh):

- OP k dlouhodobému majetku – 09x,
- OP k zásobám – 19x,
- OP k pohledávkám – 391.

(3) Odpovídající nákladový syntetický účet účetních OP je 559.

(4) Tvorba, zvýšení, snížení a zrušení OP se provádí na základě inventarizace konkrétního majetku.

(5) Účetní OP se tvoří:

- ve výši až 15 % z hodnoty pohledávky evidované v rozvaze, která je po splatnosti 6 měsíců až 1 rok;
- ve výši až 30% z hodnoty pohledávky, která je po splatnosti od 1 roku do 2 let;
- ve výši až 60% z hodnoty pohledávky, která je po splatnosti 2 až 3 roky;
- a ve výši až 100% z hodnoty pohledávky, která je po splatnosti více než 3 roky,

a to tak, že je dána přednost tvorbě zákonných OP, pokud je zákonná výše OP nižší, než by byla výše pouze účetní OP, dotvoří se OP účetní nad její zákonnou výši do výše účetní OP.

(6) Při odpisu, příp. postoupení pohledávky je nutno zrušit i účetní OP, která k ní byla vytvořena.

Článek IV. – Zákonné OP

(1) Zákonnými OP se pro účely této směrnice rozumí OP k pohledávkám tvořené v souladu se ZoR.

(2) Příslušný syntetický účet zákonných OP je 391.

(3) Odpovídající nákladový syntetický účet zákonných OP je 558.

(4) Zákonné OP nelze tvořit k promlčeným pohledávkám ani k pohledávkám splatným před 1. 1. 1995.

(5) Zákonné OP lze tvořit pouze k pohledávkám, které při svém vzniku (v právním slova smyslu) byly:

- účtovány do výnosů,
- zdanitelným příjmem.

(6) Zákonné OP nelze tvořit k půjčkám, ručení, zálohám, smluvním sankcím a v dalších případech dle ZoR.

(7) Zákonné OP „insolvenční“ dle § 8 ZoR budou tvořeny přednostně, a to na 100% hodnoty pohledávky.

(8) Když zákonná OP dosáhne 100% hodnoty pohledávky, lze pohledávku odepsat, s výjimkou, kdy jde o pohledávky za dlužníkem v insolvenčním řízení, kdy je nutno počkat na ukončení řízení.

(9) Při odpisu, příp. postoupení pohledávky je nutno zrušit i zákonnou OP, která k ní byla vytvořena.

Článek V. – Odpis pohledávky

(1) K odpisu pohledávky dochází:

- pokud je pohledávka promlčena; odpis v tomto případě se provede nejpozději k datu uplynutí promlčecí lhůty, pokud nebylo platně zahájeno rozhodčí, správní či soudní řízení,
- na základě výsledků insolvenčního řízení u „insolvenční“ pohledávky,
- pokud byla vytvořena OP do výše 100% rozvahové hodnoty pohledávky, nebo i nižší hodnota OP, nelze-li OP do hodnoty 100% tvořit z důvodu možného promlčení,
- došlo-li v daném zdaňovacím období k situacím popsaným v § 24 odst. 2 písm. y) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

(2) Odpis pohledávky do výše vytvořené zákonné OP je daňově účinný. Pokud k pohledávce nebyla tvořena zákonná OP, lze pohledávku daňově odepsat pouze při splnění podmínek uvedených v zákoně o daních z příjmů v platném znění.

(3) Odepsané pohledávky účetní jednotka nadále sleduje v operativní evidenci. Pokud po odepsání pohledávky dojde k její úhradě (i částečné), tato úhrada se zaúčtuje na analytický účet 646/000 – Výnosy z odepsaných pohledávek.

Příloha č. 2: Karty pro tvorbu opravných položek

Karta účetní opravné položky k pohledávce (391/001)					Poznámka: * nehodící se škrtněte	
Dlužník:		Účetní OP je tvořena : *		Rozvahová hodnota pohledávky: *		Kč
		Vedle zákonné OP Samostatně		Jmenovitá hodnota Pořizovací cena		
				Identifikace pohledávky (číslo FA):		
Datum splatnosti pohledávky:			Datum promlčení pohledávky:			
Titul (důvod) pohledávky:			Důvod tvorby účetní OP:			
Změny uvedených údajů (jaké, od kdy):						
Datum účtování	Změny rozvahové hodnoty		Tvorba (+) a rušení (-) účetní OP		Účetní doklad	
	Uhrady	Neuhrazeno	Změna (stav) %	Změna (stav) Kč		
Poznámka:						

Karta zákonné opravné položky k pohledávce (391/xxx)					Poznámka: * nehodící se škrtněte	
Dlužník:		Druh OP: *		Rozvahová hodnota pohledávky: *		Kč
		Insolvenční Časová Ručitelská		Jmenovitá hodnota Pořizovací cena		
				Identifikace pohledávky (číslo FA):		
Datum splatnosti pohledávky:			Datum promlčení pohledávky:			
Titul (důvod) pohledávky:			Důvod tvorby zákonné OP:			
Přávka přihlášena ve lhůtě stanovené usnesením soudu o prohlášení insolvence/povolení vyrovnání:						ANO / NE
Datum zahájení soudního, rozhodčího či správního řízení:						
Změny uvedených údajů (jaké, od kdy):						
Datum účtování	Změny rozvahové hodnoty		Tvorba (+) a rušení (-) zákonné OP		Účetní doklad	
	Uhrady	Neuhrazeno	Změna (stav) %	Změna (stav) Kč		
Poznámka:						

Příloha č. 3: Konfirmační dopis

ABC s. r. o., Ulice Svobody 22, Plzeň 301 00

Dodavatel:

ABC s. r. o.

Ulice Svobody 22

301 00 Plzeň

IČ: 12345678 DIČ: CZ12345678

Odběratel:

Meka s. r. o.

Kruhová 840 / 2

301 00 Plzeň

IČ: 98765432 DIČ: CZ98765432

Tel: 377150894 Vyřizuje: finanční účtárna Místo: Plzeň Dne: 21. 1 2018

Věc: Odsouhlasení pohledávek k 31.12.2017

V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví v platném znění Vás žádáme o odsouhlasení a potvrzení stavu našich pohledávek ke dni 31. 12. 2017.

Dluh na nebytovém prostoru č. 1 činí: **13 250 Kč**,

a to :

dle nájemní smlouvy nájemné za měsíc duben 2015, faktura č. 417004: **12 100 Kč**,

dle nájemní smlouvy platby za služby související s nájmem dodávka vody, faktura č. 717150: **1 150 Kč**.

Pro porovnání a odsouhlasení vykázaného zůstatku zašlete potvrzený stav pohledávek k 31. 12. 2017 do 10 dnů po obdržení zpět na naši adresu.

V opačném případě budeme považovat námi vykázaný zůstatek pohledávek za správný.

S pozdravem

.....

hlavní účetní společnosti ABC s. r. o.